

U N I V E R Z I T A P A L A C K Ě H O V O L O M O U C I

P e d a g o g i c k á f a k u l t a

Katedra pedagogiky s celoškolskou působností

KATEŘINA KOLLÁROVÁ

VI. ročník - kombinované studium

Obor : pedagogika – správní činnost

DĚJINY ŠKOLSTVÍ V OBCI HRABOVÁ

Diplomová práce

Vedoucí práce : Mgr. Pavel Neumeister, Ph.D.

OLOMOUC 2010

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně
a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Ostravě dne 7.4.2010

Ráda bych poděkovala vedoucímu této diplomové práce Mgr. Pavlu Neumeisterovi, Ph.D. za odborné vedení diplomové práce, rady a připomínky a neutuchající víru v mé schopnosti. Současně bych chtěla poděkovat pracovníkům městské knihovny v Ostravě Hrabové a Ostravě Hrabůvce a zaměstnancům Archivu města Ostravy.

Obsah

Úvod.....	5
1 Stručné dějiny obce Hrabová.....	8
2 Počátky školství v Hrabové	16
3 Rozvoj do roku 1848, dějiny obecné, školství a dějiny školy.....	19
4 Rok 1849-1913.....	23
<u>4.1</u> Historický vývoj v českých zemích v letech 1849-1913	23
<u>4.2</u> Vývoj českého školství v letech 1849-1913	25
<u>4.3</u> Dějiny školy v obci Hrabová v letech 1849-1913.....	28
5 Rok 1914 – 1938	33
<u>5.1</u> Historický vývoj v českých zemích v letech 1914-1938	33
<u>5.2</u> Vývoj českého školství v letech 1914 – 1938.....	35
<u>5.3</u> Dějiny školy v obci Hrabová v letech 1914 – 1938	38
6 Léta 1939 – 1961	40
<u>6.1</u> Historický vývoj v českých zemích v letech 1939 – 1961	40
<u>6.2</u> Proměny českého školství v letech 1939 – 1961.....	47
<u>6.3</u> Dějiny školy v obci Hrabová v letech 1939-1961.....	52
<u>Závěr</u>	60
<u>Seznam použité literatury a pramenů</u>	62
<u>Seznam příloh:</u>	65
<u>Anotace</u>	75

Úvod

Jako téma své diplomové práce jsem si zvolila „ Dějiny školství v obci Hrabová “ od nejstarších, prvních zmínek do roku 1961. K výběru tématu mě vedl zájem o regionální dějiny a zároveň zájem o problematiku školství. V této obci žiji od svého narození a mám k němu velmi blízký vztah, tudíž se mohu dobře orientovat při studiu archiválií. Především při geografických určeních, které jsou v publikacích často uváděny při popisech míst výskytu různých objektů. Pro své bádání jsem si také vybrala toto místo, protože vývoj školství v obci Hrabová nebyl nikým souhrnně zpracován. Mou snahou je analyzovat a vyhodnotit dosavadní zkoumání v dané problematice.

Cílem diplomové práce je rekonstruovat historické proměny elementárního vzdělávání v Hrabové kontextu politických, sociálních a kulturních dějin.

Práci je rozčleněna do několika tematických celků, které jsou dále rozděleny na další podkapitoly. V první kapitole považuji za důležité nastínit historii obce od jejích počátků. Další uvedené kapitoly, jsou rozděleny do různě historicky významných období. Tuto problematiku je potřeba sledovat ve třech rovinách. V první makroanalýze, je cílem zahrnout nejdůležitější vývoj a historii zemí českých a dalších evropských zemí, jejichž dějiny s našimi úzce souvisí. Zde je nutno formulovat klíčové politické, ekonomické a sociální procesy v historii s přihlédnutím k sociálním a demografickým specifikům Ostravska a obce Hrabová. V následující části, v rámci analýzy středního dosahu zjistit a stručně identifikovat obecné proměny elementárního školství ve vztahu ke klíčovým politickým, sociálním, ekonomických a jiným procesům. V rámci mikroanalýzy konkretizovat tyto procesy a jejich vliv na proměny elementárního školství na příkladu elementární školy v Hrabové.

Předložená diplomová práce je především založena na studiu archivních materiálů. Je nutno shromáždit existující literaturu a prameny k dané problematice. Většina pramenů vztahujících se k dějinám Hrabové je uložena v Archivu města Ostravy. Pro poznání dějin jsou velmi důležité dvě kroniky obce Hrabová, zahrnující vývoj v letech 1921 - 1937 a 1937 - 1967, které zachycují základní informace o hospodářském, kulturním a politickém vývoji obce.

Podrobnější poznatky o vývoji a činnosti jednotlivých škol lze nalézt v školních kronikách: Obecná a měšťanská škola Hrabová, Školní kronika Hrabová, Národní škola Hrabová. Dalšími prameny byly kroniky farního úřadu 1830 – 1930, místní školní rady 1889 – 1941 se zápisy ze schůzí a jednacími protokoly.

Publikacemi, pro získání informací týkající se obecných dějin, jsou *Dějiny zemí Koruny české II*,¹ další publikací je *České země v době předbřeznové 1792 – 1848*² a kniha Marcely C. Efmertové³ a také *Velké dějiny zemí Koruny české*.⁴ Dále potom prameny obecných dějin byly *Dějiny českých zemí do roku 2000 ve zkratce*⁵ a *Nástin českých dějin 20. století*.⁶ Posledními prameny obecných dějin jsou *České a československé dějiny II. díl. Od roku 1790 do současnosti*⁷ a publikace J. Pokorného.⁸

Dále mými prameny jsou literatura týkající se problematiky školství, zde jsem se zaměřila na několik starších i nově vydaných

¹ BĚLINA, P., aj. *Dějiny zemí koruny české II*. 1. vyd. Praha: Paseka, 1992. ISBN 80-85192-30-6.

² LNĚNÍČKOVÁ, J., *České země v době předbřeznové 1792 – 1848*. Praha: Libri, 1999. ISBN 80-85983-27-3.

³ EFMERTOVÁ, M. C., *České země v letech 1848 – 1918*. Praha: Libri, 1998. ISBN 80-85983-47-8.

⁴ KLIMEK, A., *Velké dějiny zemí Koruny české*. Svazek 13. Praha: Paseka, 2000. ISBN 80-7185-425-5.

⁵ ČORNEJ, P., aj. *Dějiny českých zemí do roku 2000 ve zkratce*. Praha: Práh, 2000. ISBN 80-7252-026-1.

⁶ VACULÍK, J. aj. *Nástin českých dějin 20. století*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-201-2167-5.

⁷ MAREK, J., aj. *České a československé dějiny II. díl. Od roku 1790 do současnosti*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 1991. 119 s. ISBN 80-85298-29-5.

⁸ POKORNÝ, J. *České země 1918 – 1997*. 1. vyd. Praha: Práh, 1997. 50 s. ISBN 80-85809-62-1.

publikací. U starších publikací vydaných v době normalizace, je tendenčního hodnocení nejvíce ušetřen vývoj nejstaršího školství. Avšak po odmyšlení těchto frází je školská tematika přehledná a jasná.

Dějiny školství a pedagogiky se zabývá stejnojmenná publikace Miroslava Somra.⁹ Dále také *Dějiny české školy a pedagogiky 1867 – 1914* Jaroslava Kopáče.¹⁰ Na historický vývoj aplikoval školskou problematiku Vladimír Štverák.¹¹ Vývoji školství v českých zemích se věnuje práce M. Králíkové, J. Nečesaného a V. Spěváčka¹² a publikace Z. Veselého *Vývoj českého školství*¹³ a *Vývoj české školy a učitelského vzdělání*.¹⁴ A nejen údaje o školských reformách se zabývá studie *Ke školské legislativě obecných a občanských – (měšťanských) škol a jejímu uplatňování v českých zemích v letech 1918 – 1922*.¹⁵ Ze současné literatury jsem použila publikace *Kapitoly o školství, o ministerstvu a jeho představitelích. Období let 1848 – 2001*¹⁶ a publikace V. Kovaříčka a V. Jedličkové.¹⁷

⁹SOMR, M. aj. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: SNP, 1987.

¹⁰KOPÁČ, J., *Dějiny české školy a pedagogiky v letech 1867 – 1914*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1968.

¹¹ŠTVERÁK, V., *Stručné dějiny pedagogiky*. Praha: SNP, 1988.

¹²KRÁLÍKOVÁ, M., NEČESANÝ, J., SPĚVÁČEK, V., *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: SNP, 1977.

¹³VESELÁ, Z., *Vývoj českého školství*. Praha: SNP, 1988.

¹⁴VESELÁ, Z., *Vývoj české školy a učitelského vzdělání*. Brno: Masarykova univerzita, 1992. ISBN 80-210-0458-4.

¹⁵TRAPL, M., *Ke školské legislativě obecných a občanských – (měšťanských) škol a jejímu uplatňování v českých zemích v letech 1918 – 1922*. IN Acta UPO, Paedagogica – Psychologica, XI., Praha: 1970.

¹⁶MOKRES, F. *Kapitoly o školství, o ministerstvu a jeho představitelích. Období let 1848–2001*. 1. vyd. Praha: Pedagogické muzeum J.A.Komenského, 2002. 122 s. ISBN 80-901461-9-8.

¹⁷KOVAŘÍČEK, V., JEDLIČKOVÁ, I. *Školství v českých zemích. I. Vývoj školských soustav*. Olomouc-Hradec Králové: 1994.

1 Stručné dějiny obce Hrabová

Nestarší písemnou zmínkou o obci je závěť ze dne 3. 12. 1267 Bruna ze Šaumburku, olomouckého biskupa, který tuto sepsal, před svým odchodem na válečné tažení. Bruno byl správcem obce od r. 1260, v tomto dokumentu ještě jmenované jako „Grabova“, přináležícím panství paskovskému, které dal rozměřit a nechal určit, co na kterém dílu bude postaveno v příštích letech. Je třeba dodat, že v těch dobách, tvořila v našem kraji hranici mezi Moravou a Polskem řeka Ostravice. V této závěti se také uvádí, že panství bylo odkoupeno od Franka s Hukeswaldu, jež ho dal k držení kolem r. 1230 Konrádovi z Plavče, který se tím stal prvním historicky známým pánem paskovského panství. Po jeho smrti se stala vlastníkem jeho manželka, která prodala panství kolem roku 1256 olomoucké kapitule. Biskup Bruno přidělil pozemky pod vrchnostenskou pravomoc hradu Hukvaldu. V r. 1269 - 1538 přináleželo panství městskému soudu města Brunsberka, kdy také přestalo být panství v držení olomoucké kapituly. Do té doby byli na panství tak zvaní „lenní páni“ nebo „man“ a statek se nazýval „statkem manským“ čili „lenem“.¹⁸

Těmito lenními pány byli:

Petr Stango v letech 1270 - 1300 obdržel panství od biskupa Bruna a poté 1300 - 1322 Jan Stango, kterému jej udělil Olomoucký biskup Teodorich jako „stolní statek“- který má bezprostředního pána biskupa. Rod Stangů vymřel po meči, kdy z nich posledními byli v letech 1322 - 1358 bratři Petr a Jan Stangové. Proto bylo léno paskovské převedeno německému rodu Wolfsberkům, kteří požívali přízně biskupovy.

V letech 1358 - 1388 převzal léno paskovské Markvart, rytíř z Wolfsberka, což se uvádí v listině v roce 1358, k němuž patří

¹⁸ AmO, *Kronika obce Hrabová 1921 – 1937*, s. 16 – 17.

i Nová Hrabová (v současnosti je na jejím místě městská část Ostravy - Hrabůvka). Čím začala poměrně dlouhá držba rodu wolfsberků. Jeho nástupcem byl v letech 1388 - 1392 Jošt, rytíř z Wolfsberka, který byl mnoho let maršálkem biskupovým a hejtmanem na Hukvaldech. Dále potom Václav, rytíř z Wolfsberka. 1403 - 1413 Jan, rytíř z Wolfsberka. Tento, listinou z roku 1408, přejímá mimo jiné Starou a Novou Hrabovou. Od roku 1413 - 1432 byl pánem Jošt, rytíř z Wolfsberka, poté jeho nástupcem Mikuláš, rytíř z Wolfsberka. Který v roce 1444 dává zajistit jako věno své ženě Barboře Gemeldě. Ta je po smrti manžela vedla od roku 1461 do roku 1464, poté přechází na Jana, rytíře z Wolfsberka.¹⁹

Po rodu wolfsberků byl pánem v letech 1504 - 1536 Ladislav z Kadaně. Po velké povodni v roce 1531 a po sporech o hranici mezi Moravou a Těšínskem, dal popud k zakládání rybníků Jan z Perštýna, zemský hejtman moravský, aby byla zadržována voda při povodních. Jeho nástupci byli od roku 1536 Ladislavovi synové: Bernard, Sigmund, Centurio a Jan, po dobu dvou let. Roku 1538 se panství ujal, Jan z Kadaně. Roku 1538 král český Ferdinand I, schválil změnu vsi Paskov na městečko, čímž mu udělil právo hrdelní, do té doby náležící Brunsbergu.²⁰

Roku 1538 znamená přelom v dějinách paskovského panství, které se včetně obce Hrabová vymanily z lenní závislosti na olomouckém biskupství, staly se šlechtickým statkem a prvním samostatným pánem, svobodného statku se stal Jan z Perštýna, který jej zaměnil s Janem z Kadaně. Jan z Perštýna byl českým velmožem a také ochráncem jednoty bratrské. Od roku 1540 do roku 1546 je pánem panství uváděn Jan ze Žerotína. K tomuto období se váže roku 1540 vydaná listina o výsadním držení sboru, kostela, fary, pozemků a školy, Českými Bratry v Paskově. Jejich hlavním sídlem byl Fulnek, působiště Jana Amose Komenského. Po smrti Jana ze Žerotína panovala v letech 1546 - 1548 Anna Žerotínová, vdova po Janu ze Žerotína. Dále následoval

¹⁹ AmO, *Kronika obce Hrabová 1921 – 1937*, s. 18.

²⁰ Tamtéž, s. 19.

od roku 1548 rod Čelů, šlechtici z Čechovic na Valči, kteří panovali do roku 1572 a kteří byli vyznání českobratrského.²¹

Roku 1578 převzal panství po Janu Stošovi Ondřej Dudith z Hoherovica. Ten 24. září 1578 vydal listinu Českým Bratřím, s povolením svobodné školy v Paskově. Dudith prodal panství roku 1580 Ctiboru Sierakovskému z Pěrkova, po jeho smrti od roku 1600 byl pánem jeho mladší syn Hynek Sierakovski z Pěrkova a od roku 1614 vdova po Hynkovi rozená Oršická. Ta se stala po smrti manžela nekatoličkou, stranila protestantů a katolický kostel nechala zavřít. Pánem od roku 1617 byl bratr Ctibora Sierakovského, Hanuš (Jan) z Pěrkova. Který jako nekatolík, spolupracoval při českém povstání, bitvy na Bílé Hoře se však neúčastnil. Po bitvě byl považován za rebela, byla mu zkonfiskována léna, byl pokutován 2000 zlatých. V roce 1622 se dobrovolně vystěhoval, kdy měl na výběr, katolictví nebo vystěhování.

Prozatímně po dobu dvou let 1622 - 1624, do dalšího rozhodnutí, bylo paskovské panství spravováno A. Čedlarovou. Roku 1624 bylo panství paskovské prodáno Vaclavu Bruntálskému hraběti z Vrbna a na Hlučíně, který byl horlivým katolíkem a konfiskační díl mu byl odpuštěn. Ten zde panoval do roku 1649. V roce 1636 byla vytvořena stálá farnost v Paskově a Hrabová se stala filiálkou až do roku 1782. Po smrti Václava připadlo psaví synu Janu Františkovi a to v letech 1649 - 1690.

Poté až do roku 1717 bylo panství s okolními vesnicemi drženo starou slezskou rodinou Oppensdorfů. 1690- 1694 Bedřich, hrabě na Oppersdorfu, roku 1694 – 1714 syn Bedřicha - František Josef, hrabě z Oppensdorfu, v této době byl sestaven urbář panství paskovského, který obsahoval především podrobný soupis a přepis peněžních a naturálních dávek a popis celého panství. Roku 1714 -

²¹ AmO, *Kronika obce Hrabová 1921 – 1937*, s. 19.

1717 vdova Anna Františka Oppendorfová, rozená Hraběnka z Henklu.²²

Následovala dlouhá řada majitelů: 1717 - 1731 Ignác rytíř z Hocku 1731 - 1743 Samuel František, dědičný pán panství. 1753 - 1759 vdova po Samueli, Maria Paulina, která poddaným snížila robotu. 1765 - 1778 Achac Joan Nepomuk, svobodný pán z Rebentišu. 1765 - 1778 Karel, rytíř z Pamersbergu na Kettenbergu, průmyslník a kupec, povýšený do šlechtického stavu císařovnou Marií Terezií v roce 1762. Od roku 1778 bylo panství v držení Josefa, hraběte Mitrovského, pána na Paskově a z Řepiště do roku 1808 a jeden rok jeho strýce Antonína Mitrovského.

V roce 1809 se panství ujímá baron Filip Ludvík Saint-Genois d'Annaucourt, po něm v letech 1846 - 1880 jeho syn Moritz, hrabě Saint-Genois. V roce 1848 došlo ke zrušení poddanství a k vyvázání z poddanských břemen. V obci, jako i v ostatních panstvích byla zrušena roboty drobných domkářů. Byla také ustanovena obecní samospráva. Samosprávnými orgány obce se stalo obecní představenstvo a obecní výbor, v jehož čele stál starosta.²³

Dne 18. října 1870 došlo k významné události a to zřízení lokální fary na základě dvorského dekretu, k čemuž se vztahuje i výstavba budovy fary, která sloužila zároveň jako škola.²⁴

Od hraběte koupil panství Gunter, hrabě z Stolbergu (1880 - 1924), který byl posledním majitelem.

Na přelomu 19. a 20. století se v obci ve velkém rozvíjí společenský a kulturní život vznikem řady spolků, kterými byli např.: První dělnický potravní spolek, Sbor dobrovolných hasičů, zábavný spolek Omladina, Čtenářský spolek, Hospodářská besídka, tělocvičná jednota Sokol, Školský haléřový spolek a Dělnická tělocvičná jednota. Dohází také k ekonomickému rozvoji obce, vznikem např. poštovního

²² Tamtéž, s. 20 – 22.

²³ AmO, *Kronika obce Hrabová 1921 – 1937*, s. 23 - 24. A AmO, *Místní školní rada*, inv.č.49, kar.1.

²⁴ AmO, *Farní úřad Hrabová*, inv.č.73, kar.1, sign.IIIId

úřadu a četnické stanice, byla otevřena první knihovna a postavena nová školní budova.²⁵

Dne 31. 6. 1914 se občané dozvěděli o vyhlášení války a mobilizace. V obci se sešla válečná komise a rozdělila si zpracovávání soupisů narukovaných mužů, odvodu koní a vozidel. V přízemí staré školy byla umístěna válečná kancelář a v nové škole byl umístěn lazaret do roku 1915. Starostou obce byl Antonín Adámek, díky jeho prozíravosti probíhalo zásobování obce v prvních dvou letech války uspokojivě. V letech 1916 - 1917 se situace zhoršila a byl zaveden přidělový systém na všechny druhy potravin. Po válečných letech plných utrpení, hladu a nemocí byla zpráva o konci války přijata s velikou úlevou.

31. 10. 1918 Dochází ke státnímu převratu a zániku Rakousko - Uherska. Občané se o této události dozvěděli vyhláškou: „*Občané Hrabovští! Oznamuji Vám radostnou zvěst, že Rakousko padlo a byl vyhlášen samostatný svobodný československý stát. Vlády se ujal národní výbor v Praze a vydal první zákon: Všechny zákony zůstávají v platnosti. Válka je skončena. Ať žije Národní čsl republika!*“²⁶

Po převratu se obec nacházela ve špatné situaci. Chudá obec kde většina obyvatel pracovala v dolech a ostravských železárnách a část z nich se živila z nevelkých zemědělských hospodářstvích. Nebyla zde zavedena elektřina, chyběl vodovod, škola nedostačovala a chyběl solidní most přes řeku Ostravici. Samospráva byla postavena před nelehkou situací zabezpečit tyto nezbytné potřeby obce včetně zdravotní péče, což bylo velice složité, vzhledem k nízkým rozpočtovým příjmům. Obec nejvíce vynakládala na provoz obecního úřadu a školy.

Na návrh starosty vznikl „Válečný pomocný výbor“. Který pečoval o zásobování obce potravinami, určoval naturální nebo peněžité

²⁵ AmO, *Kronika obce Hrabová 1921 – 1937*, s. 105 – 115.

²⁶ AmO, *Kronika obce Hrabová 1921 – 1937*, s. 143. A AmO, *Farní úřad Hrabová 1830 - 1930*, inv.č.85, kar.1, sign.Vg.

podpory potřebným lidem. Vedl dozor a pomoc v hospodářstvích narukovaných rolníků.²⁷

Největší stavební akcí, která trvala od roku 1920 do roku 1931, včetně přípravy projektu, hledání finančních prostředků, budování a kolaudace, byla elektrifikace.

Utvoření druhé republiky v roce 1938 znamenalo pro obec mobilizaci, přednášky o protiletecké ochraně, vyhlášky o zatemnění oken, zákaz nošení stejnokrojů, cvičení k civilní ochraně. Obyvatelé Ostravy se stěhovali do Beskyd, auta byla odvedena vojenským úřadům, bylo vydáno nařízení o odevzdání všech radiopřijímačů, u domů si lidé kolpali kryty pro případ leteckého útoku.²⁸ 10. 11. 1938 začala probíhat demobilizace armády a nejstarší ročníky se začaly vracet domů.

9. 12. 1938 zakoupily Vítkovické závody pozemky současného Šídlovce, kde na místě bývalého rybníka vyrostla v letech 1939 - 1942 dělnická kolonie, která značně zvýšila počet obyvatel v obci.

Obsazování celého území německými vojsky začalo 15. 3. 1939, v tento den procházeli obcí vojáci i děla směrem k Místku. Okupantů bylo tolik, že trvalo celé dvě hodiny, než všichni prošli obcí.

V letech 1939 - 1945 musely být přerušeny zápisy do všech kronik. Byly následně zkonfiskovány a po skončení druhé světové války, nalezeny v Ostravském muzeu. Do obce se vrátily po náhodném nálezu rodáka v roce 1951. Malé množství záznamů z tohoto období bylo do kroniky doplněno až dodatečně.

Od 1. července 1941 se obec stala součástí Ostravy. Zvýšil se výrazně počet obyvatel, dokončením výstavby nových obytných domů Vítkovickými železárnami na Šídlovci.²⁹

13. 4. 1941 byla nacisty zakázána činnost Sokola, z důvodu obav případných akcí českého Odboje před vpádem do Sovětského svazu. Vpád proběhl 22. 6. 1941. V říjnu 1941 gestapo zatklo některé

²⁷ Tamtéž, s. 154 – 159.

²⁸ Kopání krytu za starou (1883) školou. Příloha: obr. 1.

²⁹ AmO, *Kronika obce Hrabová 1937 – 1967*, s. 57 a 53. A AmO, *Místní školní rada*, inv.č.49, kar.1.

sokolské funkcionáře, kteří byli po šesti týdnech propuštěni.³⁰ V roce 1942 byli mladí obyvatelé Hrabové narozeni v letech 1921 až 1922 byli přiděleni na práci v Německu.

Ilegální činnost během války probíhala i v obci Hrabová. V průběhu války byli její účastníci z velké většiny pozatýkáni, 21 z nich zahynulo v koncentračních táborech, 15 se vrátilo po válce domů. Později zde vzniklo i partyzánské hnutí „Záře.“³¹ Tohoto odboje se v hojné míře účastnili i učitelé. Objevili se také lidé, kteří využili válečnického stavu ke svým mstám a udavačství, které připravily o život několik lidí.³²

Při osvobození obce dne 1. května 1945 zahynulo 6 spoluobčanů a 18 vojáků Rudé armády.³³ Po osvobození byl v obci založen národní výbor, který se ve své práci soustřeďoval na výdej potravinových lístků a odstraňování válečných škod. Tento výbor byl roku 1946 zrušen a nahrazen, obvodní radou, která působila až do voleb v roce 1954. Po volbách zahájily činnost obvodní národní výbory, které působily v jednotlivých městských čtvrtích.

1. června 1953 byl zrušen lístkový systém na potraviny a proběhla měnová reforma, v poměru staré měny k nové 1:5.

V letech 1947 až 1949 se rozrostlo v druhé etapě výstavby sídliště Šídlovec, kdy bylo postaveno 53 domů. Většinou se zde nastěhovali zaměstnanci Vítkovických železáren a Nové huti. Toto velké rozšíření obce změnilo přetrvávající venkovský ráz obce a jen zvětšilo potřebu stavby nové školy, která byla otevřena v prosinci 1957. Místní národní výbor se přestěhoval do budovy bývalé školy na ulici Bažanova.³⁴

V roce 1957 usnesením národního výboru byla místní část, zvaná Závodí, připojena k městu Vratimovu a od obce odloučena a zároveň byla obec začleněna do obvodu Okresního národního výboru Ostrava - venkov, jako samostatná obec Hrabová. Jímž byla až do roku 1960,

³⁰ Tamtéž, s. 118 – 119.

³¹ AmO, *Kronika obce Hrabová 1937 – 1967*, s. 121 – 122.

³² Tamtéž, s. 129.

³³ Tamtéž, s. 147.

³⁴ Tamtéž, s. 305.

kdy byla obec začleněna zpět k městu Ostrava, městský obvod Ostrava – Zábřeh.³⁵

Nářečí se v obci užívalo moravské jako na Kravařsku, na rozdíl od nářečí slezského za řekou Ostravicí. Studii o Hrabovském nářečí napsal rodák Jaroslav Závada: „Nářečí Hrabové u M. Ostravy“.³⁶

Významnou památkou obce je kostel svaté Kateřiny, který je dominantou, jak obce, tak jejího znaku. Tato památka pochází z poloviny 16. století.

Obec Hrabová se nachází na jižním okraji města Ostravy, směrem na Frýdek – Místek. Těsně přiléhajícím k řece Ostravicí, kterou před oddělením části obce Závodí, protékala. Za řekou se nachází město Vratimov.

³⁵ AmO, *Kronika obce Hrabová 1937 – 1967*, s. 306.

³⁶ Tamtéž, s. 209

2 Počátky školství v Hrabové

První zmínky o školství v panství paskovském, pod které patřila i obec Hrabová se datuje v roce 1540 listinou o výsadním držení sboru, kostela, fary, pozemků a školy, Českými Bratry v Paskově. Hlavním jejich sídlem byl Fulnek, působiště Jana Amose Komenského. Dále potom listina z 24. září 1578, kterou vydal Ondřej Dudith z Hoherovica Českým Bratřím, s povolením svobodné školy v Paskově, kde učili jak domácí tam přesporní děti a mládež, číst, psát, cizí jazyky a svobodným uměním.³⁷ I když písemné zmínky toho, že tomu tak bylo, přímo na území obce jsem bohužel nenalezla, je to pravděpodobné. První dochovaný důkaz souvisí až se zavedením povinné školní docházky.

Snahy o upevnění a posílení absolutistické monarchie, válečné neúspěchy, které byly přičítány nedostatku lidového vzdělání, rozvoj výrobních sil, který vyžadoval základní vzdělání a nejen to, přivedly Marii Terezii a Josefa II. k reformám, mezi něž patřilo i zavedení povinné školní docházky. Dvorská studijní komise, zřízena roku 1759, řídila všechny návrhy na reformy. V čele stál vídeňský arcibiskup a této komisi byly podřízeny zemské studijní komise. Takto byly vytvořeny orgány, které měly poprvé zavést všeobecnou školní docházku.

1. května 1774 byl na pozvání Marie Terezie pro zlepšení školství, povolán školský reformátor Johann Ignáz von Felbinger a 6. prosince 1774 už mohl být vydán Všeobecní školský řád. Ten dělil školy na normální, hlavní a triviální ve všech císařsko - královských dědičných zemích. Školy měly být zřizovány jak ve městech, tak i na vesnicích a to pro dívky i chlapce. Děti se měly učit číst, psát jednoduchým početním úkonům, základům hospodaření a ve městech

³⁷AmO, *Kronika obce Hrabová 1921 – 1937*, s. 16.

Originál listiny uložen v arcibiskupském archivu v Kroměříži.

i průmyslu k hlavním předmětům patřilo náboženství. Děvčata se měla učit i plést a šít. Školní řád nařizoval rodičům, aby posílali děti do školy alespoň na šest let.³⁸

V každém kraji, nový studijní řád, předpokládal založení trojtřídní, později čtyřtřídní hlavní školy. Kromě běžných předmětů se na triviální škole vyučovalo latině, zeměpisu, dějepisu, přírodopisu, slohu, kreslení, geometrii a další. Náklady na triviální školy zajišťovaly obce a šlechtici, potřeby škol hlavič zabezpečovaly zemské školní fondy.³⁹ Nad triviální školou vykonával dozor místní farář a místní školní dozorce, ve věcech administrativních a hospodářských. V každé zemi byla v místě školní komise zřízena normální škola, která kromě rozšířené osnovy hlavní školy měla kurzy pro budoucí učitele.

Škol pro lidové vrstvy, zejména u nás, rychle přibývalo a v roce 1780 bylo 14 hlavních, 17 dívčích a 1891 triviálních škol. O deset let později bylo dvojnásobné množství škol hlavních a městských a škol triviálních téměř 2500. Vyučovalo se německy, jen v triviálních školách česky. Rychlý růst škol vyžadoval vydání pomůcek, proto Felbinger vypracoval Metodní knihu roku 1775 a už roku 1777 byla přeložena do češtiny s názvem Kniha metodní pro učitele českých škol v cí. Král. Zemích. I tento překlad do českého jazyka je zároveň důkazem nezdaru germanizačního úsilí,⁴⁰ které bylo jedním z cílů zavedení školního vyučování, ale také neznalost němčiny většiny českých učitelů a přesvědčení rodičů, že venkovské děti k hospodářské činnosti, tento jazyk nepotřebují.

V obci Hrabové je vznik první školy spojen se vznikem lokální fary na základě dvorského dekretu ze dne 18. října 1780 nařízením krajského úřadu v Novém Jičíně, provedeného erekční listinou z 20. července 1781.⁴¹ Obce se zavázaly „na věčné časy“ udržovat tuto

³⁸ SOMR, M. aj. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: SNP, 1987, s. 152 – 153.

³⁹ Tamtéž, s. 154.

⁴⁰ Tamtéž, s. 155.

⁴¹ AmO, *Farní úřad Hrabová*, inv.č.73, kar.1, sign.IIIId

budovu, která byla první zděnou budovou v obci, a na její výstavbu složili 1400 zl. Jednalo se o přízemní budovu, kde se nacházely dvě místnosti, jedna která sloužila jako učebna, měla 20 metrů čtverečních a druhá s 12 metry, byla bytem učitele. K obci byla přiškolená i Hrabůvka, též uváděno jako Malá Hrabová.⁴² Prvním místním kaplanem byl Josef Quinta, který zde působil také jako učitel do roku 1791.⁴³ Z nejstarších dob jsou známá jen jména školních správců prvním je uváděn Bartoloměj Richter 1797- 1819.⁴⁴

⁴² AmO, *Kronika obce Hrabová 1921 – 1937*, s. 87.

⁴³ Tamtéž, s. 76.

⁴⁴ Tamtéž, s. 90.

3 Rozvoj do roku 1848, dějiny obecné, školství a dějiny školy.

Během necelých šedesáti let, před rokem 1848 prošla Evropa i české země výraznými změnami, začaly se měnit vztahy mezi lidmi i vztah k jejich okolí a společnosti. Stále více se uplatňoval tovární průmysl, řemeslné výrobky pomalu nahrazuje hromadná spotřební produkce, roste výkonnost zemědělství. Obyvatelstvo se začíná vyvazovat z poddanských závislostí. V českých zemích se obvykle tomuto období říká doba národního obrození.⁴⁵

K zrovnoprávnění lidí jednotlivých stavů, již přispěly tereziánské a josefínské osvícenské reformy. Roku 1811 byl vydán Všeobecný občanský zákoník pro veškeré německé dědičné země rakouské monarchie, který byl r. 1812 přeložen i do češtiny „Kniha všeobecných zákonů městských“, který sjednocoval práva pro osoby všech stavů ve smyslu trestního a občanského práva. V 1502 paragrafech se zákoník přibližoval moderním evropským právním trendům, i když zde byl znát vliv tradičních feudálních zákonů. Od 1. ledna 1812 vstoupil v platnost a platil ve své podstatě až do roku 1950. Liberálnější právníci kritizovali například lenní zřízení, tj. poddanost držitele půdy vůči jejímu majiteli, patrně měli na mysli i robotu, ta byla zrušena až roku 1848, kdy feudální vztah k půdě brzdil další hospodářský a politický vývoj.⁴⁶

V březnu roku 1848, motivováno revoluční situací v Paříži a sousedních zemích monarchie, vzniká v Praze petice, která shrnovala požadavky českého lidu. Mimo jiné s požadavky zavedení češtiny vedle němčiny do škol a úřadů, právo volit, zrušení roboty, svobody vyznání.⁴⁷ Posledním bodem bylo, aby učitelé čeští i němečtí, byli dostatečně vyučeni a vzděláni a dostali slušný plat.⁴⁸ České deputaci

⁴⁵ LNĚNIČKOVÁ, J., *České země v době předbřeznové 1792 – 1848*. Praha: Libri, 1999, s. 7.

⁴⁶ Tamtéž, s. 60 – 62.

⁴⁷ EFMERTOVÁ, M. C., *České země v letech 1848 – 1918*. Praha: Libri, 1998, s. 28.

⁴⁸ Tamtéž, s. 30.

však císař Ferdinand vyhověl jen v několika bodech. Proto byla také navržena druhá petice, která byla mnohem propracovanější a ostřejší v mnoha bodech než v prvním případě. V kabinetním listě z 8. dubna 1848 byl vysloven souhlas s požadavky, tento dokument patří k závažným dokumentům pro České království.⁴⁹ Zavedením těchto občanských práv a svobod postupně vymizela ze slovníků lidí slova vrchnost, poddaní, panské, feudál, desátek, robota, apod.

Na konci 18. století, zásluhou mnoha učitelů a vzdělců, za podpory státu, konstituoval obecně platný systém školství, který měl předpisy a byl vybaven učebními osnovami, což vytvořilo možnost získání určitého vzdělání. Na což dohlížel státní dozor – krajští školní komisaři, kteří za stav školství odpovídali. Všeobecně povinná docházka nebyla zcela realizována, i přes uplatňování sankcí proti rodičům, kteří neposílali děti do školy. Triviální školy byly zakládány všude tam, kde bylo v blízkém okolí 80 - 100 dětí školou povinných.

Vládnoucí třídy se po smrti Josefa II. obávaly šíření Velké francouzské revoluce. Pro reformu školství byla zřízena opravná dvorská studijní komise.⁵⁰ V roce 1805 vydala nový školní řád “Politické zřízení školství“, v něm se proklamuje, že Rakousko nepotřebuje vzdělané lidi, ale dobré poddané. Nový školní řád znamenal ústup od osvícenských záměrů Josefa II.⁵¹ Zákon nařizoval povinnou školní docházku dětí od 6 do 12 let, zároveň opakovací nedělní hodiny pro mládež do 18 let. Školy byly v péči krajských úřadů, co se týče hlediska materiálního. Z duchovního pak na školy dohlíželi, v obcích faráři a v kraji pak příslušný vyšší církevní správce.⁵² Zákon také stanovoval vzdělání učitele, který měl mít alespoň 20 let, být absolventem minimálně tříměsíčního kurzu a složenou učitelskou zkoušku. Zákon rovněž předepisoval, že ve třídě nesmí být více jak 80 žáků. Tento zákon se na jedné straně více

⁴⁹ EFMERTOVIÁ, M. C., *České země v letech 1848 – 1918*. Praha: Libri, 1998, s. 31 – 32.

⁵⁰ SOMR, M. aj. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: SNP, 1987, s. 157.

⁵¹ Tamtéž, s. 158.

⁵² LNĚNIČKOVÁ, J., *České země v době předbřeznové 1792 – 1848*. Praha: Libri, 1999, s. 401.

podřizoval církvi, zato na druhé straně se zlepšilo jejich hmotné postavení a zvýšil počet žáků, školou povinných ve škole. Chudí žáci dostávali na triviálních školách učebnice zdarma, stejně jako břídlíčné tabulky, na které se psalo kovovými pisátky.

Ve škole byly zcela běžné fyzické tresty, i když v metodických příručkách bylo doporučováno, aby se k tělesným trestům přistupovalo až po domluvě a napomenutí. Vyučovacím jazykem na triviálních školách byl mateřský jazyk žáků, na ostatních školách němčina. Nedokonalá znalost němčiny byla jednou z významných překážek pro dosažení vyššího vzdělání pro děti z českých rodin.⁵³ Ve spojení učitele s přípravou na vzdělávání a změnou v hospodářském postavení se začalo rozvíjet i národnostní cítění. V období 1774 - 1848 se vžil pojem „vlastenecký učitel“ to byl takový učitel, který usiloval o českou národní školu, jenž svůj život zasvětil rozvoji české školy.⁵⁴

Rakouská školská reforma stavěla hospodářské potřeby země nad požadavek šířit vzdělání pouze německým jazykem. Nejen proto byly metodické pomůcky překládány do češtiny.

V obci Hrabová, byla škola triviální jednotřídní až do roku 1833. Tohoto roku byla škola i s farou nadstavena o patro ze zdravotních důvodů, které zcela nevyhovovaly požadavkům. Na náklad obce Velké i Malé Hrabové, které se podílely na materiálním zajištění a náboženského fondu, byla rozšířena o patro a dvě dolní místnosti začaly sloužit učitelům jako byt. Nad bytem byla vybudována jedna prostornější třída. Třída měla pouze dvě malá okna a žáci neviděli pořádně ani na tabuli, což bylo vytýkáno několikrát krajským kontrolorem, který nařídil vybudovat ještě jedno okno.

Návštěva školy byla ponechána na rodičích, mnohdy než aby děti docházely do školy, pracovaly na panských polích nebo nosily obědy

⁵³ LNĚNIČKOVÁ, J., *České země v době předbřeznové 1792 – 1848*. Praha: Libri, 1999, s. 402 – 404.

⁵⁴ SOMR, M. aj. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: SNP, 1987, s. 158 – 159.

otcům do Vítkovických hutí.⁵⁵ Toto vše se odráželo na nízké docházce dětí do školy.

V této době zde působil jako učitel od roku 1819 Mikoláš Pokorný, po něm následoval od roku 1833 Inocenc Kestl, v roce 1840 zde působili postupně Jan Vahalík a Matyáš Sládeček. V letech 1841 - 1857 byl zdejším učitelem Antonín Strouhal. Děti ve škole psaly na břidličné tabulky. Ve škole byla oslavována významná výročí, jako například narozeniny monarchů.⁵⁶

⁵⁵ AmO, *Školní kronika Hrabová 1887 - 1919*, inv.č.342. A AmO, *Obecná a měšťanská škola Hrabová*, inv.č.392, kar.1

⁵⁶ AmO, *Kronika obce Hrabová 1921 - 1937*

4 Rok 1849-1913

Kapitola začíná bachovským obdobím, přes stálé snahy českého národa o získání svébytnosti. A končí těsně před událostmi, které vedly k vyhlášení války.

4.1 Historický vývoj v českých zemích v letech 1849-1913

Po porážce revoluce, se ztělesněním vnitřní politiky stal Alexandr Bach, o této éře se hovoří jako o éře bachovského neoabsolutismu. 31. prosince 1851 se silvestrovskými patenty ruší existující ústava. Roku 1855 byl mezi rakouskou vládou a Svatou stolicí uzavřen konkordát, což dávalo církvi značná privilegia. Už v roce 1854 došlo k redukci výuky češtiny na školách, byl téměř úplně potlačen český veřejný život. České národní hnutí bylo nuceno se omezit pouze na kulturní záležitosti. Začátkem šedesátých let zavedl bachův režim ve státní správě takový systém, jehož nejnižší jednotkou byla samosprávná obec, nad ní byl okres, pak následovalo místodržitelství podléhající ministerstvu vnitra. Tento systém se bez větších změn udržel až do roku 1950. V oblasti obchodu a průmyslu nebyly svobodnému podnikání kladeny téměř žádné překážky.⁵⁷ Dusné politické ovzduší v letech 1851 - 1859 vůbec netlumilo hospodářskou aktivitu, české země se proměnily v jednu z nejprůmyslovnějších oblastí, mezi které pařily i Ostravské Vítkovické železárny.⁵⁸ Tento režim skončil roku 1859 a vláda se postupně vracela k ústavnímu systému, stejně jako kulturní a společenský život.

⁵⁷ BĚLINA, P., aj. *Dějiny zemí koruny české II*. 1. vyd. Praha: Paseka, 1992, s. 96 – 97.

⁵⁸ ČORNEJ, P., aj. *Dějiny českých zemí do roku 2000 ve zkratce*. Praha: Práh, 2000.

Únorová ústava byla vyhlášena 26. 2. 1861, moc byla svěřena říšské vládě, která měla v širší podobě řešit záležitosti celé monarchie. V oblasti samosprávy měly Čechy právo disponovat veřejnými finančními prostředky ve školství, v dopravě, bezpečnosti a dobročinnosti, což skýtalo možnost ovlivňovat a prosazovat českou kulturní politiku.⁵⁹ Vhodná chvíle pro obnovení českého státního práva nastala v roce 1866, po porážce Rakouska Pruskem. V této době ustoupila vídeňská vláda Maďarům přeměnou v Rakousko - Uhersko (dualismus), toto povzbudilo české politiky, kteří zahájili rozsáhlou kampaň za uznání českého státního práva a rozšíření v Rakousko - Uhersko - český trialismus. Zásady svébytnosti byly zformulovány roku 1871 v tzv. fundamentálních člancích, ale kýženého cíle nebylo dosaženo.

Na přelomu 19. a 20. století, neustávaly velké snahy o zajištění svébytnosti českých zemí, problematické soužití Čechů s Němci se postupem doby rozrůstalo v odcizení, které se měnilo v nepřátelství. Projevovalo se neustálými tahanicemi nejen o školy. Avšak vzdělání tyto národy spíše odcizovalo, ale toto soutěžení na druhé straně podporovalo výkonnost rozličných kulturních podniků. Češi viděli v Rakousku - Uhersku ochránce, ale nepříjemného, s kterým se nedokázali ztotožnit. Nacionální předsudky nedokázaly zabránit hospodářské spolupráci, kdy němečtí obchodníci se učili česky.⁶⁰

Na konci 19. století měly Čechy všechny rysy moderní vyspělé společnosti.⁶¹ Počátky industrializace byly spojeny nejen s textilní výrobou a zemědělstvím, ale také se strojírenstvím a těžbou surovin, které se mimo jiné koncentrovaly i na Ostravsku. Zde byl velký rozmach zpracování železa, jak těžby černého uhlí, tak těžký průmysl.⁶²

⁵⁹ BĚLINA, P., aj. *Dějiny zemí koruny české II*. 1. vyd. Praha: Paseka, 1992, s. 98.

⁶⁰ Tamtéž, s. 129 – 130.

⁶¹ ČORNEJ, P., aj. *Dějiny českých zemí do roku 2000 ve zkratce*. Praha: Práh, 2000.

⁶² BĚLINA, P., aj. *Dějiny zemí koruny české II*. 1. vyd. Praha: Paseka, 1992, s. 127.

4.2 Vývoj českého školství v letech 1849-1913

V druhé polovině 19. století, kapitalismus volné soutěže začal přerůstat ve vyspělých zemích v imperialismus, tento proces byl provázen i snahou o rozvoj školství a vyučovací praxe. Na jedné straně bylo za potřebí masám dětí, manuálně pracujících rodičů zajistit minimální vzdělání na úrovni trivia a základům přírodních věd a naučit je některým praktickým poznatkům a dovednostem sloužícím k úspěšnému výkonu povolání rolníka, řemeslníka či dělníka, na druhé straně bylo za potřebí zlepšit intelektuální úroveň většího počtu dětí z buržoazních rodin, které studovaly na středních a odborných školách, jenž ve větším měřítku vznikaly v tomto období.

V důsledku porážky revoluce došlo v roce 1848 v oblasti školství k opatřením, která na dlouho zbrzdila další vývoj. V souvislosti s konkordátem zároveň ustalo řešení otázek školské reformy. K výrazným změnám lidového vzdělání v Rakousku, tedy i v Čechách, došlo až na konci let šedesátých.⁶³ Určitou úlevou byl rok 1861, kdy díky ústavě byly školské záležitosti převedeny na zemské sněmy, které zastupovaly zákonodárnou moc země. K posílení vlivu ve školství dochází po volbách do zastupitelstev a zemských sněmů, kde často zvítězila česká strana a došlo tak i k vývoji jejího vlivu ve školství.⁶⁴

Obnovení spolkového života vedlo ke vzniku učitelských jednot, které nesly názvy Budeč nebo Komenský, které usilovaly o zvýšení pedagogického vzdělání a národního uvědomění učitelů. Roku 1866 byl přijat zákon o rovnoprávnosti češtiny a němčiny při vyučování a to tak, že vyučovacím jazykem bude jen jeden z obou jazyků a druhý bude nepovinným vyučovacím předmětem.⁶⁵

V letech 1867 - 1869 byly přijaty říšské zákony, které upravily školský systém Rakouska - Uherska, představovaly základní školské

⁶³ SOMR, M. aj. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: SNP, 1987, s. 165 - 170.

⁶⁴ VESELÁ, Z., *Vývoj českého školství*. Praha: SNP, 1988, s. 37 - 38.

⁶⁵ SOMR, M. aj. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: SNP, 1987, s. 165

normy monarchie až do roku 1918. Zejména důležitým byl zákon o postavení školy v církvi z 25. května 1868, kterým byl zrušen dosavadní neomezený dohled katolické církve nad školstvím. Vrchní dozor nad školami byl zákonem svěřen státu, církvim ponechal pouze vyučování náboženství, učinil veřejné školy přístupné všem žákům bez rozdílu. Nová ústava, z prosince 1867, určovala občanská práva včetně národnostní rovnoprávnosti ve školách. Každý občan má právo na výuku v mateřském jazyce.⁶⁶

14. května 1869 byl vydán základní školský zákon upravující elementární školství v Rakousku, tzv. Hasnerův zákon. Byly zde uplatněny zásady:

- věda a vyučování jsou svobodné
- státu náleží vrchní dozor nad školstvím
- všechny jazyky v zemi jsou si rovny
- jako administrativní a dozorčí orgány se zřizují zemské, okresní a místní školní rady

Nejvyššími zemskými školními úřady se staly zemské školní rady. V čele zemské školní rady stál zemský místodržitel, další členové byli částečně voleni a z části jmenováni císařem. Tyto rady měly širokou působnost, např. rozhodovaly o zásadních otázkách národních a středních škol, dohlížely na nižší školní úřady, potvrzovaly učitele a ředitele, posílaly na kontroly zemské školní inspektory.⁶⁷

Povinnost školní docházky bylo po roce 1869 možno realizovat v podstatě trojím způsobem: v osmileté obecné škole, v osmileté měšťanské škole nebo pětileté obecné a na ni navazující tříleté měšťanské škole. Nesporným pokrokem bylo zavedení pravidelného platu pro učitele. Byl zbaven ponižující úlohy vybírat peníze od rodičů, plat dostával od příslušných úřadů, čímž se nepochybně

⁶⁶KRÁLÍKOVÁ, M., NEČESANÝ, J., SPĚVÁČEK, V., *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: SNP, 1977, s. 31 – 32.

⁶⁷KOPÁČ, J., *Dějiny české školy a pedagogiky v letech 1867 – 1914*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1968, 16 – 21.

zvýšilo jeho společenské postavení. V návaznosti na Hausnerův zákon byl v roce 1870 vydán školní a vyučovací řád pro školy obecné, který stanovil základní pravidla chování dětí ve škole, povinnosti dětí a učitelů a zákaz tělesných trestů.⁶⁸

22. listopadu 1905 byl vydán na moravském zemském sněmu tzv. Moravský pakt, který byl potvrzen císařem o pět dní později. Obsahoval čtyři zákonné osnovy:

- změnu a doplnění zemského zřízení
- nový volební řád do zemského moravského sněmu
- záležitosti školské
- jazykovou úpravu u samosprávných orgánů

Tento pakt znamenal národnostní rozdělení země, protože vznikly národní volební katastry a národnostní rozdělení školství.⁶⁹

Složitá hospodářská a politická situace v Rakousku - Uhersku na konci 19. a začátku 20. století se odrážela, jak v oblasti školství, tak v kulturním a společenském životě. Nastává prudkým rozvoj národního hospodářství, kulturního života, české vědy a rozkvět literatury i umění. V protikladu s tímto celosvětovým rozvojem, se ve školství projevuje určitá stagnace a to zejména v jeho organizaci. Nemění se téměř nic, výjimkou je růst počtu škol a tříd, vynucené populačními přírůstky a jinými změnami. Toto má své příčiny i v úsporných opatřeních, které zasahují především školy obecné a měšťanské. Od roku 1910 se neposkytují zemské subvence na stavby škol, školy jsou přeplněny a třídy s 80 - 100 nejsou výjimkou.⁷⁰

Do začátku první světové války se až na menší změny ve školním zákonodárství mnoho nezměnilo. A tento systém byl přejet i po roce 1918 nově vzniklou Československou republikou.

⁶⁸ SOMR, M. aj. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: SNP, 1987, s. 166.

⁶⁹ EFMERTOVÁ, M. C., *České země v letech 1848 – 1918*. Praha: Libri, 1998, s. 115.

⁷⁰ KOPÁČ, J., *Dějiny české školy a pedagogiky v letech 1867 – 1914*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1968.

4.3 Dějiny školy v obci Hrabová v letech 1849-1913

Roku 1881 byla velká třída v prvním patře přepažena v takto upravených učírnách, začali učit dva učitelé od 1. dubna 1883. V tomto období začíná psát školní kroniku, učitel později nadučitel František Bartoník, který ji vedl velmi svědomitě. Pisatel této kroniky se narodil 2. 4. 1860. Studoval tři třídy reálného gymnásia v Přerově, k tomu navštěvoval učitelský úřad v Příboře, kde po čtyřech letech složil zkoušku dospělosti. Ve Fryčovicích působil jako podučitel. Vysvědčení učitelské způsobilosti nabyl za dva roky. Dekretem veleslavné ck. zemské rady 20. listopadu 1882 byl jmenován učitelem v Hrabové a 10. září 1883 nadučitelem. Dne 8. listopad u 1887 se oženil Josefku Havránkovou, dceru měšťana z Paskova. Rodiče byli v jeho působišti celou dobu s ním.

V kronice po svém příchodu popisoval velmi špatnou situaci, ve škole i neutěšenému stavu budovy, pomůcek, školní docházky a špatné morálky nejen žáků. Zde František Bartoník popisuje situaci svého předchůdce, učitele Josefa Hubníka (1857 - 1882), o kterém autor píše: „*I bylo udání a obžaloba z té příčiny, právní, naň vedeno, že ten učitel v pití kořalky a lihovin tak prý se zapomíná, že i ve škole, aby se mu dítky na pití složily, penězi vyzve, jinak že bítí a trestati je bude. Když takto nápoje toho se mu dostalo, žertovati a laškovati s dětmi prý počal, až usnuv zemdlen pitím na stůl se spolehl hlavou, a tak spal před dětmi. Kteréž to příhody hoši čiperní za žert používše, papírky za límec kabátní, pera a jiné na posměšnost věci strkaly, a se bavili. Když tak procitlý šel ze schodů, uklouzl nohou a spadl dolů na velikou mládeže nesvedené rozkoš.*“⁷¹

V tomto období se škola stále rozrůstala o další třídy a tomu odpovídal i počet učitelů, působících v této škole:

⁷¹ AmO, Školní kronika Hrabová 1887 - 1919, inv.č.342

- v roce 1883 byli dva učitelé
- v roce 1891 se stav rozšířil na tři
- roku 1901 vyučovali čtyři učitelé
- dva roky později jich bylo pět
- v roce 1908 šest
- roku 1911 bylo učitelů už potřeba sedm

Na nátlak úřadů, pro nevhodnost malých tříd, začaly roku 1884, přípravy pro rozšíření školy. Dne 27. května 1885 začala stavba dvoupatrové budovy jednou stěnou sousedící s původní školní budovou a 15. listopadu, se v ní začalo vyučovat. O stavu nové budovy napovídá i popis pisatele kroniky: „*prvou zimu jakoby mechem, každá učírna plísni pokryta byla*“

Do roku 1883 byla návštěva školy ponechána na rodičích. Děti často pracovaly v hospodářstvích na panských polích, pomáhali rodičům nebo nosily obědy otcům do hutí nebo továrny na buničinu v Ratimově (v současnosti Vratimov). Avšak po příchodu učitele Františka Bartoníka bývali rodiče zvaní k zaprotokolování důvodů školní absence. Poté se docházka zlepšila, děti dostávaly úlevy. To znamenalo, že rodiče mohli děti omluvit z výuky, což se odráželo i na výsledcích žáků: „*Abych se prospěchu dotknul, zaznamenati sluší, že mnoho junáků a panen škoale odrostlých analfabety jsou. Než nejen to, vždyť i v letech 1882 - 1886 někteří analfabetové ze školy od pisatele řádků těchto propuštěni byli, neboť jakož mohl se naučiti, když do školy nepřišel do celého času nikdy, neb málo kdy a to přes všecko vyhrožování neb nucení.*“ Popisuje v kronice stav znalostí dětí školou povinných F. Bartoník.⁷²

Dne 3. února 1889 se místní školní rada usnesla podat žádost o zřízení třetí třídy, dne 18. března 1889 bylo vyhověno vesl. ck. zemskou školní radou (Věstník vládní z r. 1889 částka IV). Třída měla být otevřena pro školní rok 1890 - 1891. Do školy přijel 15. prosince

⁷² AmO, *Školní kronika Hrabová 1887 - 1919*, inv.č.342

1890 školdozorce (školní inspektor) F. Tutovič a někteří členové místní školní rady se velmi snažili, aby inspektora přesvědčili o potřebě vyučovat německý jazyk. Školního roku 1891 - 1892 podalo obecní zastupitelstvo opětovně žádost k zemské školní radě, za uvedení němčiny do třetí třídy. Okresní školní rada neschválila tuto žádost 16. května 1892 s odůvodněním, dokud budou trvat úlevy všeobecné v 7. a 8. školním roku a dokud rodiče posílají nedbale žáky do školy, nebude toto schváleno.

Přijela komise, aby zkolaudovala III. třídu, místo toho shledala mnoho jiných nedostatků. O prázdninách 1891 proběhla rozsáhlá renovace školy a byla otevřena III. Třída. Do roku 1885 datuje pisatel úspěch místní školy, kdy školák z obce začal studovat na vyšší škole, protože dlouhý čas nebyl v obci školák, který by dále studoval na středních ústavech.

V roce 1893 učitelé byli placeni paušálně za počet dětí ve škole, ve třídě mohly být zapisovány děti školou povinné, které do školy nedocházely. V obci byly v seznamu i děti, které bydlely, na druhém břehu řeky Ostravice tzv. Závodí a rodiče platili za školu do Hrabové a ne do Ratimova, kterému byli přiškoleni.

25. dubna 1894 vyšel zákon, podle kterého se do kategorií rozděluje služné učitelů, podle odsloužených let. Podle tohoto zákona se také v obci Hrabová začal vyplácet plat.⁷³

V roce 1900 - 1901 vyzval ck. okresní školní rada místní školní radu k zavedení 4. třídy. Dne 20. prosince 1902 byla podána žádost o rozšíření školy na čtyř třídní a 27. ledna 1903 zemská školní rada, tomuto požadavku vyhověla.

Dne 1. ledna 1902 nastoupila industriální učitelka Anna Petrová, která se věnovala vyučování ručních prací. Toto vyučování bylo povoleno ck. okresní školní radou a to na 4 hodiny týdně v každé třídě. Dne 22. prosince 1901 se usnesl obecní výbor na tom, že obec

⁷³ AmO, *Školní kronika Hrabová 1887 - 1919*, inv. č. 342, s. 20 – 40.

se bude jmenovat Hrabová u Vítkovic. Od r. 1903 začínala škola 1. září do té doby 16. září. Dne 4. října 1903, byla podána žádost ck. zemské školní radě o dovolení vyučovat na zdejší škole dle plánů školy pětitřídní, což bylo povoleno.

Od roku 1901 bylo ve všech třídách nad 80 dětí, proto byla zřízena v obci pobočka školy a představitelé obce se usnesly o postavení nové školy. Dne 7. prosince 1903 se konalo ohledací komisuro ohledně stavebního místa, byla vybrána parcela a koupena za 2 800Kor. Od zemské banky obdržela obec půjčku 20 000Kor. a po veřejné soutěži v dubnu 1904 začala stavba. Dne 13. září 1904 byla budova kolaudována. V říjnu 1904 byl přistaven vodovod. Celkové náklady na stavbu školy obnášely 36 000Kor.

V kronice z roku 1903 jsou uvedeny soupisy učebnic, které byly zavedeny s povolením úřadů. Do II. třídy Jursova čítanka I. pětidílná, do III. třídy Jursova čítanka II. pětidílná, do IV. třídy Jursova čítanka II. trojdílná, do třídy V. stará čítanka Machač čtyřdílná.

V roce 1904 je založena soukromá německá škola, proti níž brojili místní čeští učitelé i občané. Zemská školní rada tuto školu nezakázala a v roce 1906 zřízena na dvojtřídní a navštěvovalo ji 77 žáků. Rok po založení německých škol nastaly národnostní spory, které se přenášely i na školní děti. Tato škola byla zrušena v roce 1911, po mnohých apelacích nadučitele F. Bartoníka a starosty Ludvíka Staňka.

V létě roku 1906 trvaly hlavní prázdniny poprvé dva měsíce na základě nového školního řádu. 1907 - 1908 byla škola čtyř třídní a žáků, kteří byli povinni navštěvovat školu, bylo 325 do školy však docházelo pouze 262, z čehož je patrné kolik dětí mělo docházet do každé třídy a také kolik dětí nedocházelo na výuku.

Pro zlepšení postavení žáků z chudých rodin vznikl v roce 1908, Školský haléřový spolek, poskytoval dětem knihy, obuv, ošacení a možnost účasti na zábavných akcích. Kdy panoval názor, mezi

občany a učiteli v čele s F. Bartoníkem, že k poznání je třeba podpořit výchovu uspokojením nejzákladnějších životních potřeb⁷⁴.

Dne 5. července 1909 se konaly veřejné zkoušky z jazyka německého, ze všech předmětů, na důkaz toho, že není potřeba německé školy a děti jsou schopny naučit se německy i v české škole. V roce 1911 byla výnosem zemské školské rady rozšířena obecní škola na pětitřídní. Dne 29. a 30. září 1911 se F. Bartoník zúčastnil sjezdu pro péči o slabomyslné v Brně. Tento učitel si do výuky také sám vytvářel školní pomůcky, řídicímu učiteli šlo nejen o povznesení školy a její výuky, ale i lepší kulturní úroveň obyvatel Hrabové.

Byl veden snahou seznámit dělníky v obci s lepšími metodami obhospodařování pozemků, pořádal odborné hospodářské přednášky vedené členy Hospodářské jednoty.

Ve školním roce 1912 - 1913 byla zavedena nová učební metoda s počítadly, které mělo každé dítě a následující školní rok, se poprvé vyučovalo na Moravě, dle zásad dělné školy.⁷⁵

⁷⁴ AmO, *Školní kronika Hrabová 1887 - 1919*, inv. č. 342

⁷⁵ AmO, *Školní kronika Hrabová 1887 - 1919*, inv. č. 342.

5 Rok 1914 – 1938

V této kapitole, prochází český národ velmi důležitými obdobími ve svém vývoji. Začíná první světovou válkou, kdy jejím ukončením, zároveň získává, dne 28. října 1918, nezávislost a končí velmi těžkým obdobím mnichovské dohody, kdy svou nezávislost ztrácí.

5.1 Historický vývoj v českých zemích v letech 1914-1938

Výstřely vypálené 28. června 1914, ukončily nejen život rakouského následníka Františka d'Este, ale ukončily i jednu celou epochu dějin. Toto dalo podnět k válce, které se později dostalo názvu světová a ještě později i označení číslovkou. Válka zpusťovala Evropu a otřásla všemi hodnotami, narušila starou sociální skladbu a omezila osobní svobodu ve všech zemích Evropy.⁷⁶

Rakousko - Uhersko vyhlásilo 28. července 1914 Srbsku válku. Bylo podporováno Německem, Bulharskem a Tureckem, tzv. blok Centrálních mocností. Na straně Srbska do války vstoupila tzv. Trojdohoda: Rusko, Francie a Velká Británie, později rozšířená o další mocnosti. O výsledku první světové války se rozhodovalo na čtyřech frontách: východní, západní, jižní a severovýchodní.⁷⁷

Představitelé českého národa před válkou neusilovali o politickou samostatnost. V Rakousko – Uhersku viděly záštitu v prostoru, kde se střetávaly zájmy Německa a Ruska. Válka, hospodářské potíže i policejní perzekuce českého národa, velmi stupňovaly nespokojenost a vztah českého národa k monarchii. Hlavní naděje začaly zosobňovat tzv. zahraniční akce. Jejím hlavním představitelem byl Tomáš

⁷⁶ ČORNEJ, P., aj. *Dějiny českých zemí do roku 2000 ve zkratce*. Praha: Práh, 2000, s. 40 – 41.

⁷⁷ BĚLINA, P., aj. *Dějiny zemí koruny české II*. 1. vyd. Praha: Paseka, 1992, s. 139 -140.

Garrigue Masaryk, který v roce 1915 odešel do emigrace, aby zorganizoval odboj proti Rakousko - Uhersku a prosadil myšlenku samostatného českého, resp. Československého státu.

Akce domácích politiků koordinoval Národní výbor, orgán, v němž po posledních volbách v roce 1911 byly zastoupeny všechny strany české politiky. Od léta 1918 se Národní výbor připravoval k převzetí a vedení klíčových úřadů. Ani sám císař z habsburského rodu Karel, se těmto snahám nestavěl na odpor, ze všeho nejvíc se obával utrpení občanské války.⁷⁸

Německo se stalo republikou a ostatní národy žijící na území Rakousko - Uherska si vytvořily vlastní, tzv. nástupnické státy. Tak vzniklo i Československo, kdy 28. října 1918, byl převzat Obilní ústav a později i další úřady. Odpoledne byla na Václavském náměstí oficiálně vyhlášena samostatnost.

Hospodářská politika první československé vlády směřovala k odstranění následků války a vytvoření předpokladů pro hospodářskou samostatnost státu. K nim patřila i celní odluka od Rakouska a vytvoření nové československé měny. Podle měnové reformy roku 1919, bylo provedeno okolování starých bankovek a zavedena koruna československá. Inflaci se podařilo zastavit roku 1922. Dalším zásahem do majetkových poměrů byla měnová reforma. Záborovým zákonem z dubna 1919, přidělovým z ledna 1920 a náhradovým z dubna 1920 byla přerozdělena půda velkostatků, kdy toto přerozdělování se protáhlo až do konce 20. let.⁷⁹

V roce 1925 bylo dosaženo průmyslové výroby jako v roce 1913 a do roku 1929 prožívá výraznou konjunkturu. Klesal počet nezaměstnaných, příznivý vývoj však netrval dlouho, ukázalo se, že konjunktura byla spíše udržována celní ochranou než využitím vnitřních zdrojů. Na podzim roku 1929 vypukla světová hospodářská

⁷⁸ ČORNEJ, P., aj. *Dějiny českých zemí do roku 2000 ve zkratce*. Praha: Práh, 2000, s. 40 – 41.

⁷⁹ BĚLINA, P., aj. *Dějiny zemí koruny české II*. 1. vyd. Praha: Paseka, 1992, s. 155 – 167.

krize, která opožděně zasáhla i Československo a kulminovala v létě 1933.⁸⁰

V září 1937 zemřel první československý prezident T. G. Masaryk.

Ještě před podpisem Mnichovské dohody dne 30. září 1938 Edvardem Benešem, se Československo pokoušelo bránit. Vyhlásilo i mobilizaci, avšak nebylo připraveno na odmítnutí pomoci západních mocností.

5.2 Vývoj českého školství v letech 1914 – 1938

První světová válka poznamenala nejen celé školství v habsburské monarchii. Na počátku války byl v rámci celého území snížen počet tříd a zrušena byla více než třetina z nich.⁸¹

V dubnu 1918 vydali významní představitelé českého učitelského hnutí svolání nazvané: Českému učitelstvu. Výzva k aktivní účasti na zajištění budoucnosti národa, která byly spojovány s aktivní prací v některé z pokrokových politických stran. Svolání bylo vedeno snahou, aby ještě za války byl připraven návrh školské reformy zároveň se zajištěním občanských a stavovských práv učitelů. K vytvoření jednotné školské politiky mělo vést zřízení školských a učitelských odborů uvnitř těchto stran.⁸²

Po vzniku samostatného státu byly započaty změny ve stávajícím školství. Nově vzniklá republika převzala právní systém bývalé monarchie, který však nutně potřeboval reformovat. V počátcích existence Československa byli politici a učitelé nuceni soustředit se na řešení nejdůležitějších problémů vzdělávání a výchovy:

⁸⁰ BĚLINA, P., aj. *Dějiny země koruny české II*. 1. vyd. Praha: Paseka, 1992, s. 187 - .191.

⁸¹ VESELÁ, Z., *Vývoj české školy a učitelského vzdělání*. Brno: Masarykova univerzita, 1992, s. 68.

⁸² SOMR, M. aj. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: SNP, 1987, s. 209.

- vyrovnat stav školství na území celé republiky a zvýšit počet škol
- posílit kontrolu státu nad školstvím a omezit vliv církve
- modernizovat obsahovou stránku školství
- dát žákům a studentům vysokoškolsky odborně a pedagogicky vzdělané učitele.

Jako nejvyšší orgán školní správy vzniklo Ministerstvo školství a národní osvěty. Nadále zůstala Zemská školní rada s šestiletým funkčním obdobím, její složení se oproti dřívějšímu nezměnilo. Na úrovni okresní byly dosavadní rady přejmenovány na výbory.⁸³

V prvních letech republiky, kdy byl ministrem Gustav Habrman, bylo vydáno velké množství školských zákonů včetně zajištění rovnoprávnosti učitelů se státními úředníky. Obsáhlé množství opatření bylo stanoveno jen výnosy ministerstva a nemělo podložení v žádném zákonu.⁸⁴ K dalším významným zákonům patřil zákon z května 1919, o platech učitelů, o rušení celibátu učitelek a zákon o obsazování učitelských míst z dubna 1920. Na základě tohoto zákona se rozhodujícím kritériem stala kvalifikace a délka učitelské praxe.⁸⁵

Po vzniku Československa, byl stav vyučovacích osnov na základních a středních školách nesourodý, na Moravě platily osnovy z roku 1885 a v Čechách z některých předmětů platily osnovy z roku 1915. V první řadě bylo nutné upravit osnovy pro výuku dějepisu a zeměpisu, ke které došlo v roce 1919.⁸⁶

V roce 1922 byl vydán: „Malý školský zákon“, který měl za úkol sjednotit školskou soustavu na celém území Československa, včetně Podkarpatské rusi. Vztahoval se na měšťanské a obecné školy, které byly sjednoceny jak po stránce obsahové, tak ze strany vnější organizace. Tento zákon zavedl povinnou osmiletou docházku

⁸³ VESELÁ, Z., *Vývoj českého školství*. Praha: SNP, 1988, s. 72.

⁸⁴ TRAPL, M., *Ke školské legislativě obecných a občanských –(měšťanských) školy a jejímu uplatňování v českých zemích v letech 1918 – 1922*. IN Acta UPO, Paedagogica – Psychologica, XI., Praha: 1970, s. 7.

⁸⁵ SOMR, M. aj. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: SNP, 1987, s. 219.

⁸⁶ ŠTVERÁK, V., *Stručné dějiny pedagogiky*. Praha: SNP, 1988.

(na Slovensku byla do té doby šestiletá) a zároveň zrušil veškeré úlevy ve školní docházce. Snižoval počty žáků ve třídě, v jednotřídních školách na 65 žáků a na vícetřídních školách na 70 žáků. Také zavedl pokračovací kurzy pro mládež od 14 do 18 let, které se z důvodů finančních dlouho nerealizovaly. Dále zaváděl nové vyučovací předměty: občanskou nauku a výchovu, pro dívky nauku o domácím hospodaření, pro chlapce ruční práce a tělocvik jako povinný předmět.⁸⁷

Československo bylo státem mnoho národnostním a toto se promítá i do školství. Příslušníci národnostních menšin mohli navštěvovat školy a vzdělávací instituce a učit se ve svém mateřském jazyce a to na školách téměř všech stupňů (kromě vysokých školy ty byly jen Německé a Maďarské). Ve skutečnosti však vznikalo mnohem více českých menšinových školy a školy německé byly rušeny pro nedostatek žáků.⁸⁸

Učitelé měšťanských a obecných škol se vzdělávali v učitelských ústavech, kam byli po zkoušce přijímáni studenti ze třetí třídy měšťanské školy nebo čtvrté třídy jiné střední školy. Pouze středoškolští profesori museli mít čtyřleté vysokoškolské vzdělání. Ostatní učitelé se domáhali toho, aby pro ně byly zřízeny vysokoškolské pedagogické instituty. Proto Československá obec učitelská zřídila v roce 1921 Školy vysokých studií pedagogických v Praze.⁸⁹

Další školní osnovy byly upraveny až v první polovině 30. let, kdy nejprve vyšly osnovy pro školy měšťanské a to roku 1932 a pro školy obecné roku 1933.⁹⁰

⁸⁷ VESELÁ, Z., *Vývoj české školy a učitelského vzdělání*. Brno: Masarykova univerzita, 1992, s. 90.

⁸⁸ TRAPL, M., *Ke školské legislativě obecných a občanských –(měšťanských) školy a jejímu uplatňování v českých zemích v letech 1918 – 1922*. IN Acta UPO, Paedagogica – Psychologica, XI., Praha: 1970, s. 10 -11.

⁸⁹ KLIMEK, A., *Velké dějiny země Koruny české*. Svazek 13. Praha: Paseka, 2000, s. 97 – 98.

⁹⁰ ŠTVERÁK, V., *Stručné dějiny pedagogiky*. Praha: SNP, 1988, s. 250.

5.3 Dějiny školy v obci Hrabová v letech 1914 – 1938

Období světové války v letech 1914 - 1918, je v obci spojeno s všeobecnou mobilizací a vznikem domobranecké hlídky, která do konce školních prázdnin sídlila v budově starší školy v prvním patře. Tímto vším byly omezeny možnosti vyučování, kdy také obecní kancelář se nacházela v budově nové školy⁹¹ a rovněž učitelé byli nuceni mobilizovat.

Od 23. 8. 1914 do 10. 03. 1915 byl v nové školní budově zřízen lazaret, kterým prošlo 57 raněných.⁹² K tomuto sloužila dolní učebna, dále potom sloužila jako skladiště mouky a kancelář k vydávání lístků na nákup chleba, mouky, kávy a cukru. Výnosem zemské školní rady 24. 8. 1914 se měly zmírnit postihy za školní absenci, aby děti mohly doma vypomáhat, protože velké množství pracujících mužů v zemědělství, bylo povoláno do války.

Roku 1916 se na zdejší škole vyučovalo podle: čítanky od Jursy, německé učebnice od Tůmy a cvičebnice jazykové od Mullera. Výnosem školní rady byla upravena doba vyučování a to od 8 hod. až do 12 hod. resp. 13 hod. Dalším výnosem školní rady z 21. 08. 1916, bylo nařízeno šetřit papírem a psát na dvě strany, dávat krátké úkoly a co nejvíc používat břidlicových tabulek. Bylo také nařízení k sběru starého papíru a kostí.

Ve školním roce 1918 - 1919 byla pětiletá škola vyučována pouze dvěma učiteli, do konce září, pak přišla výpomoc. Dne 8. října bylo na dobu čtyř týdnů zastaveno vyučování kvůli španělské chřipce a spalničkám, což dokládá i záznam z kroniky obce z 19. 10. 1918 „španělská chřipka, na níž mnoho lidí zemřelo.“⁹³ V období světové války, nejen pro špatné stravovací zajištění, byla škola nebo celé třídy často uzavírány, kvůli nakažlivým nemocem.

⁹¹ AmO, *Kronika obce Hrabová 1921 – 1937*, s. 182.

⁹² Tamtéž, s. 40.

⁹³ Tamtéž, s. 179.

Ve školním roce 1919 - 1920 byla provedena oprava školy, jenž byla obsazena vojenskou posádkou. V roce 1920 měla sousední obec Vratimov postavit novou školu a to i pro děti z obce Hrabové – Závodí, v opačném případě měla obec Hrabová pro tyto děti postavit školu v místě, protože přes řeku Ostravici nevedl most.⁹⁴

Ve školních letech 1920 - 1922 se ve školní kronice řídící učitel František Bartoník zmiňuje o změně vyplácení platů učitelů, vznik platových tříd, podle vzdělání a délky praxe. Ve školním roce 1923 - 1924 přibývají ve škole nové předměty občanská nauka a ruční práce výchovné.

Škola potřebovala nové místnosti a při nevyužívání učitelského bytu, byl tento přestavěn na třídu v roce 1936. Měšťanská škola nebyla v Hrabové nikdy zřízena a děti navštěvovaly měšťanské školy v okolí a to v Moravské Ostravě, Vratimově a Paskově.⁹⁵

⁹⁴ AmO, *Kronika obce Hrabová 1937 – 1967*, s. 12.

⁹⁵ Tamtéž, s. 49 a 72.

6 Léta 1939 – 1961

Toto období mohlo být rozděleno do více částí. Vzhledem k špatné dostupnosti materiálů ze začátku tohoto období jsou včleněny do jedné společné. První část popisuje vývoj za doby druhé světové války, další události po jejím skončení, k převzetí moci komunistickou stranou až do roku 1961.

6.1 Historický vývoj v českých zemích v letech 1939 – 1961

Léta 1939 - 1945 představují jedno z nejdramatičtějších období v historii, jež hluboce poznamenaly životy několika generací. Válečná smršť, která se prohnala světem, dosáhla nevídaných rozměrů a během krátké doby několikrát změnila politickou mapu i poměr sil mezi velmocemi. Civilizace světa byla konfrontována s triumfujícím násilím, jež si vyžádalo miliony lidských obětí. Ve víru válečných událostí, se rozhodovalo o budoucnosti evropských zemí a národů. Součástí tohoto vývoje bylo i drama českého a slovenského národa. V březnu 1939 byly české země okupovány německou armádou a jako protektorát Čechy a Morava rozšířily Velkoněmeckou říši, Slovensko se stalo samostatným klerofašistickým státem. Toto bylo jen předehrou před vypuknutím druhé světové války a šest let německé okupace patří k nejtěžším obdobím českých dějin.⁹⁶

Koloniální zřízení protektorátu bylo řízeno protektorátní vládou a státním prezidentem a byla na všech stupních podřízena německé okupační vládě v čele s říšským protektorem. Protektorát měl zůstat jen provizoriem po dobu války, konečným cílem politiky byla úplná

⁹⁶ BĚLINA, P., aj. *Dějiny země koruny české II*. 1. vyd. Praha: Paseka, 1992, s. 201.

germanizace. V době intenzivních příprav Německa na válku byl však tento cíl odsunut do pozadí využitím všech kapacit zdrojů českých zemí pro válečné úsilí říše. Ovšem protektorát měl určité výhody oproti přímé okupační správě, bylo možno do jisté míry využívat úřadů a institucí k obraně českých národních zájmů a jednotlivých českých občanů. Široká kulturní autonomie v prvních letech okupace umožnila rozvinout kulturní aktivitu s výraznou protiokupační a vlasteneckou tendencí.⁹⁷

Do každodenního života válka zasahovala útlakem, perzekucemi a represáliemi ze strany okupantů. Byl zaveden přidělový systém na potraviny a další spotřební zboží. Nacistická zvěle pak vrcholila stanným právem v roce 1941 a celé ročníky mladých lidí byly roku 1942 nasazovány na práci do Německa.

O dalším osudu Československa se však nerozhodovalo na domácí půdě, ale za jejími hranicemi. Dělbá moci byla mezi Benešovou reprezentací v Londýně a komunistickou emigrací, avšak ani jeden zástupce odboje se nedostal do „košické“ vlády. Na návrh a naléhání Moskvy přistoupil Beneš na požadavky komunistů, aby londýnská reprezentace odjela do Moskvy k jednání o poválečném uspořádání Československa. Kde byl domácí odboj vyloučen z jednání a postaven před hotovou věc a nezbývalo mu než ujednání přijmout. Jednotlivé politické strany se 22. - 29. března 1945 vyjadřovaly k vládnímu programu, vypracovanému komunisty a nakonec dospěly k vzájemné dohodě a začali jednat o složení poválečné vlády. Dne 5. dubna 1945 tato vláda schválila na své schůzi vládní program tzv. „Košický vládní program.“ Tento program znamenal jistou naději v jednotném poválečném vývoji a vyhnutí se jakýmkoliv formám občanské války.⁹⁸

V poslední fázi války se stala otázka osvobození hlavního města Prahy politicky významným. Stalin si dobře uvědomoval dopad osvobození Prahy Rudou armádou na poválečný vnitropolitický vývoj Československa. Americké vedení nemělo instrukce o politickém

⁹⁷ BĚLINA, P., aj. *Dějiny zemí koruny české II*. 1. vyd. Praha: Paseka, 1992, s. 202.

⁹⁸ VACULÍK, J. aj. *Nástin českých dějin 20. století*. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 93 -94.

významu o osvobození Prahy a nechtělo postupovat proti vůli sovětského velení, které nepravdivě tvrdilo, že s osvobozením hlavního města již začalo.⁹⁹

Druhý den po skončení války a povstání českého lidu 10. května 1945 přijela do hlavního města vláda Národní fronty, vedená dosavadním československým vyslancem v Moskvě Zdeňkem Fierlingerem. Zárukou demokratického a sociálně pokrokového vývoje měl být prezident Edvard Beneš a také přátelství se Sovětským svazem. Vláda si dovezla nejen svůj program tzv. Košický, ale i první zkušenosti s požíváním své moci. Vraceli se zpět přes Moskvu a přebírali moc od rudé armády. Čtyři české a dvě slovenské politické strany se v Moskvě dohodli, že sestaví vládu a také.

Smlouvou z 29. června 1945 došlo k jediné úpravě hranic a to připojení Podkarpatské Rusi k Sovětskému svazu. Připojení především podporovali komunisté, lidé žijící v tomto území byli rozděleni na tři stejné tábory, kdy jedni tuto změnu podporovali, druzí byli nerozhodní a poslední skupina byla pro to zůstat připojena k Československu.

Nedílnou součástí právního řádu se staly dekrety, kterými byla nahrazována zákonodárná moc, vydané na návrh vlády 28. října 1945 prezidentem republiky Edvardem Benešem. Ve volbách vzniklo prozatímní Národní shromáždění, kdy české země volily 200 poslanců a Slovensko 100. Těchto dekretů bylo 98 vydáno na osvobozeném území Československa a 43 ještě v zahraničí. Těmito dekrety byly znárodněny doly a klíčový průmysl, soukromé pojišťovny a banky, což zahrnovalo dvě třetiny výrobní kapacity tehdejšího průmyslového potenciálu. Také se týkaly nejrůznějších oblastí života hospodářského, kulturního, politického a sociálního. V částech dekretů bylo zakotveno poválečné uspořádání podle výsledků války a v souladu s dohodami a rozhodnutími vítězných mocností. Všechny dekrety byly

⁹⁹ BĚLINA, P., aj. *Dějiny země koruny české II*. 1. vyd. Praha: Paseka, 1992, s. 234 -235.

schváleny prozatímním Národním shromážděním a prohlášeny za zákon.

V odbojových skupinách vznikly již za války, po dlouhých diskuzích a sporech, koncepce tzv. národních výborů, jako nových orgánů státní a veřejné zprávy. Tak na podzim roku 1945 byl klíč ke složení národních výborů stanoven dohodou, i když původně měly být voleny. K čemuž došlo na jaře 1946. Národní výbory byly v českých zemích na třech stupních: místní, okresní a zemské.

Obavy z německého nebezpečí úzce svázaly Československo se Sovětským svazem a fungovaly jako trvalé pouto. Většina politiků od tohoto očekávala jiné výsledky než, kterých se nakonec dočkali. Významnou roli hrála také popularita Rudé armády a Sovětského svazu, kdy tohoto českoslovenští komunisté svou politikou dokázali obratně využít. Velmi účinně využili svých mocenských pozic, které získali ve vládě Národní fronty. Kde z 25 členů bylo komunistů 8 a to 4 za Komunistickou stranu Čech a 4 za Komunistickou stranu Slovenska. Strany se dělily na české a slovenské, což umožnilo komunistům vystupovat jako dvě strany. Ve vládě měli komunisté dva náměstky předsedy vlády ministerstva vnitra, školství a osvěty, zemědělství, informací a ochrany práce a sociální péče. Jejich prostřednictvím ovládali důležité mocenské instituce: Sbor národní bezpečnosti (SNB), Pozemkový fond, Fond národní obnovy, Československou tiskovou kancelář, Československý rozhlas a další. Přisvojili si také roli rozdavače půdy z Národního pozemkového fondu, který vznikl následkem konfiskací maďarským a německým kolaborantům. Zároveň vstup do strany ve většině případů znamenal bezpečí i pro skutečné kolaboranty.

Velmi ráznou a pronikavou redukci politických stran provedli představitelé zahraničního odboje. Redukovaný počet stran měl být, podle prezidenta Beneše, zárukou poválečné řízené demokracie. Podle průzkumu veřejného mínění v roce 1946, se toto zjednodušení stranické struktury stalo se souhlasem většiny občanů. Ve skutečnosti

však tato redukce omezovala demokratičnost politického systému a stala se zárodkem budoucího přechodu k systému jedné strany.

Demokratické síly bojovaly s komunisty o hospodářskou politiku, snažili se zabránit posilování znárodněného sektoru Československé ekonomiky. Radikální pozemková reforma byla také předmětem neustálých konfliktů. Nekomunističtí poslanci ostře kritizovali postup ministerstva informací, které nedemokratickým způsobem kontrolovalo filmové zpravodajství i rozhlas a pokoušelo se prosadit i kontrolu tisku. Tito demokratičtí reprezentanti stále častěji vystupovali jako antikomunistický blok, ale trvalou spoluprací se jim však vytvořit nepodařilo. Nekomunistické strany se však neodhodlaly označit politiku komunistů jako jednoznačně protidemokratickou.

Masové organizace, které byly pod vlivem komunistů se staly důležité pro rozšiřování vlivu Komunistické strany. Mezi nejvýznamnějšími byly: Revoluční odborové hnutí (ROH), Svaz české mládeže a rolnické komise, které sdružovaly uchazeče o půdu. Neméně důležité bylo rozšíření komunistického vlivu v pohraničí, které se během krátké doby stalo rudým pásem kolem českých zemí. Po osvobození se ujali vedoucích funkcí ve státních aparátech, protože osídlování pohraničí řídilo ministerstvo vnitra a většina příchozích tady získala byt, půdu, živnost nebo vybavené hospodářské usedlosti. Tuto změnu svého životního postavení chápali, jako důsledek komunistické politiky. Ostatní politické strany nevlastnily žádnou podobnou sílu, které by se tato vyrovnala a snaha o zvětšení vlivu v těchto organizacích a územích skončila neúspěchem.

Hned po válce už komunisté věděli jasně, co chtějí a jak prosadit své záměry. Prvořadým úkolem mimo získání mocenských pozic, bylo vybudování silné strany a její příprava ji k volebnímu i mimo volebnímu boji. Organizovali masový nábor členů a získávali přívržence ze všech vrstev obyvatelstva. Tomuto především podřizovali všechny své vnitropolitické kroky. Orientovali se hlavně na nejnižší sociálně postavené vrstvy obyvatel, kde si vytvořili své

suverénní pozice. Od počátku se jeví jako vedoucí síla politického života a hlavního tvůrce existujícího režimu, což ještě podporovali silným vlastenectvím a nacionalismem.¹⁰⁰

Po volbách na jaře 1946 se komunisté soustředili na nový strategický cíl „Získat většinu národa v příštích volbách“ a dosáhnout většiny v řízení státu a to už za dva roky. Dříve však dohází k únorovému převratu, kdy vrcholilo v zemi politické napětí, kdy rozhodujícím problémem se staly poměry v Bezpečnosti. Dne 20. února 1948 podali oficiálně nekomunističtí ministři demisi prezidentu republiky, když komunistický ministr vnitra nesplnil nařízení vlády a nepřestal v přesunu sborů Bezpečnosti, které měly zajistit komunistům úplnou kontrolu hlavního města. Vstoupili tak do předem prohraného boje. Prezident mohl také demisi odmítnout a donutit, tak komunisty, aby se vládě podřídili a vrátili se tak k ústavním pořádkům. Avšak v atmosféře zinscenovaných masových demonstrací komunistických přívrženců a představou hrozící občanské války nenašel Beneš odvahu pustit se do boje a 25. února přijal demisi a jmenoval vládu složenou téměř výlučně z komunistů. Po těchto událostech oznámil Klement Gottwald manifestantům na Staroměstském náměstí „porážku reakce“.¹⁰¹

Po únorovém převratu přistoupili komunisté k budování totalitního politického systému, veškerá moc byla soustředěna do rukou nejvyšších funkcionářů komunistické strany. Gottwald navrhoval dále pokračovat v přípravách na volby v květnu 1948 a začít s postupným rozkolem a likvidací nekomunistických stran.

Během krátké doby je v Československu mění režim v diktaturu jedné strany. Volby se stávají nesvobodné a povinné a zaniká nezávislost soudců. Bezpečnostní složky se zaměřují na skupiny, které vystupují proti nastolenému režimu. Nekomunistické strany jen vykonávají vůli komunistů. Následují procesy s představiteli našeho

¹⁰⁰ VACULÍK, J. aj. *Nástin českých dějin 20. století*. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 101 – 106.

¹⁰¹ BĚLINA, P., aj. *Dějiny země koruny české II*. 1. vyd. Praha: Paseka, 1992, s. 262 -263.

odboje, s lidmi dopadenými na hranicích při emigraci, s představiteli církve, zemědělci i živnostníky a dalšími.¹⁰²

Z počátku se Komunistická strana pokoušela o připoutání církve k režimu. Usilovali o oddělení české katolické církve od Vatikánu a po neúspěchu, nastalo období provokací. Na přelomu 50. let byl zakázán katolický tisk a nastává izolace představitelů církve, jsou rušeny mužské řády a církevní hodnostáři byli vězněni. Avšak ani toto pronásledování ke spolupráci s ateistickým režimem nevedlo.

Po získání moci zahajují komunisté likvidaci soukromého podnikání, kdy již koncem roku 1948 pracovalo ve státním sektoru 95% zaměstnanců průmyslu. Byly zavírány provozovny služeb a řemesel a mohly fungovat pouze státní nebo družstevní podniky. Tržní mechanismus byl nahrazen plánováním, které bylo uspořádáno do pětiletých plánů tzv. pětiletok, a řídilo celý sociální, ekonomický i hospodářský vývoj.

Československo bylo nuceno, podle přání Sovětského svazu, převzít ve východním bloku roli strojírenské velmoci. Důraz byl především kladen na zbrojní výrobu a těžké strojírenství. Avšak spotřební průmysl, začal strádat nedostatkem zdrojů a ocitl se na pokraji zhroutilí.

Pomocí násilné kolektivizace, kdy zemědělství postupně ztrácelo soukromě výrobní charakter, jsou vytvářena jednotná zemědělská družstva (JZD). Výrazné potíže vyplynuly i ze změn v zahraničním obchodu, hlavním obchodním partnerem se pochopitelně stává Sovětský svaz. Politická i ekonomická závislost na Sovětském svazu, se ještě prohlubuje po vzniku Rady vzájemné hospodářské pomoci (RVHP). Politické i vojenské vazby byly posíleny 15. ledna 1955 založením Varšavské smlouvy.

V květnu 1953 se stát pokouší řešit kritickou situaci rozvratu ekonomiky měnovou reformou. Tato reforma přinesla znehodnocení úspor a tím pádem snížení životní úrovně. Po smrti J. V. Stalina

¹⁰² POKORNÝ, J. *České země 1918 – 1997*. 1.vyd. Praha: Práh, 1997, s. 31.

nastala nová etapa vývoje a vnitřní politika se začala více zaměřovat na potřeby obyvatelstva. Docházelo ke snižování cen, těžký průmysl byl omezen ve prospěch lehkého, zvyšovaly se příjmy obyvatel.¹⁰³

Rozdíly v rodinných příjmech, vedly k vysoké zaměstnanosti žen, ale ženám ani socialismus nezaručoval stejná práva jako mužům a jejich platy byly ve stejné kategorii nižší.

Režim svým občanům pravidelnými svátky a oslavami zpestřoval stereotyp každodenního života. Prvomájové průvody, vojenské přehlídky, folklórní slavnosti a sportovní podniky v čele se Spartakiádou dosahovaly masivních rozměrů¹⁰⁴

Nová ústava byla přijata v roce 1960, v které bylo mimo jiné začleněno také, že vedoucí úlohu má Komunistická strana. Změně názvu na Československou socialistickou republiku, také odpovídá prohlášení, ve kterém bylo proklamováno, že výstavba základů socialismu je již dokončena.¹⁰⁵

6.2 Proměny českého školství v letech 1939 – 1961

Nacistická okupace znamenala obrat od demokraticky zaměřené tendence školství a postupné postižení celého systému školství jako základní sféry národní kultury. Nacisté, vedle ideového tlaku, přistoupili také k přímé likvidaci škol. Z výuky škol muselo zmizet vše, co připomínalo národní svébytnost, pokrokovost i buržoazní demokratismus. Výnos protektorátního ministerstva školství z 6. dubna 1939 vydal příkaz respektovat novou politickou situaci, zachovávat loajálnost k Velkoněmecké říši. Proto se kolaborantská

¹⁰³ MAREK, J., aj. *České a československé dějiny II. díl. Od roku 1790 do současnosti*. 1.vyd. Praha: Fortuna, 1991, s. 102 – 103.

¹⁰⁴ BĚLINA, P., aj. *Dějiny země koruny české II*. 1. vyd. Praha: Paseka, 1992, s. 279.

¹⁰⁵ MAREK, J., aj. *České a československé dějiny II. díl. Od roku 1790 do současnosti*. 1.vyd. Praha: Fortuna, 1991, s. 104.

školská politika musela opírat o nacistickou pedagogiku, která vycházela z ideologie fašismu a rasové diskriminace, které byly zcela cizí demokratickým tradicím českého školství. Nacisté v duchu svých idejí organizovali i školství, kladli důraz na teorii čisté germánské rasy, preferování tělesné zdatnosti, přesvědčení o jedinečnosti, nepřemožitelnosti a prioritě německého zákona. Ponížení ženy pouze na její biologickou funkci, degradace intelektu, jednostranná preference tělesné zdatnosti charakterizují školskou soustavu nacistického Německa. Těmto záměrům, měl být podřízen i postup v likvidaci českého školství. Kolaborantská česká vláda a ministerstvo těmto záměrům iniciativně pomáhaly. Oběžníkem z 27. června 1940 bylo nařízeno, že školy, na kterých dojde k nepřátelským projevům vůči říši, budou uzavřeny a učitelé propuštěni. Školy byly vystaveny tlaku na změnu obsahového zaměření i strukturálního uspořádání.

Postupné omezení pokračovalo nařízením K. H. Franka z 2. dubna 1941, byly zvýšeny počty žáků ve třídě, učitelům zvýšeny úvazky a rušeny třídy s méně než 20 dětmi. Postupně s nařízením ministra školství z 22. října 1942 došlo ke zrušení zemských školních rad, okresních a městských školních výborů. Učitelům byla předepsána znalost němčiny a výnosem prezidia ministerstva školství z 23. února 1943 stanoven zkušební řád. V roce 1944 došlo k totálnímu nasazení učitelů a studentů.¹⁰⁶

Hlavním a prvořadým úkolem po skončení války se stalo válkou rozvrácené školství a budování nových škol. Dochází k očištění škol a výchovných institucí od fašistické ideologie, byla zrušena opatření zavedená za druhé světové války. V Košickém programu byly stanoveny úkoly vedoucí k demokratizaci vzdělávání a výchovy. Do vydání nových předpisů se na obecných školách vyučovalo podle osnov z roku 1933 a na měšťanských školách podle osnov z roku 1932.

¹⁰⁶ SOMR, M. aj. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: SNP, 1987, s. 250 – 252.

Německé školy byly uzavřeny a výuka němčiny byla na obecných i měšťanských školách ukončena.¹⁰⁷

Na podzim roku 1945 byla vypracována osnova základního školského zákona, jejímž základem byl princip jednotné školy. Po vyhlášení programu nové vlády Klementa Gottwalda v létě 1946 vstoupil boj o jednotnou školu do nové etapy, kterou brzdil národně socialistický ministr školství. Proto nebyl zákon do voleb realizován. Návrh nového zákona ze 4. března 1947 o jednotné škole vyvolal velkou odezvu. V přijetí nejen školských zákonů se v této době odráží boj mezi komunisty a demokraticky smýšlejícími stranami, které vystupovaly nejen proti jednotné státní škole.¹⁰⁸

Přijetím zákona dne 21. dubna 1948 o základním jednotném školství a na něj navazujícími prováděcími předpisy skončila platnost předpisů z dob první republiky a Rakouska – Uherska. Zákonem byl stanoven výhradně státní charakter školy, základní obecné vzdělání bylo pro veškerou mládež jednotné, bezplatné a povinné. Zároveň byla prodloužena povinná školní docházka na devět let z původních osmi.

Dále zákon určoval novou strukturu školské soustavy. Školy se dělily na mateřské školy (pro děti od 3 do 6 let), národní (pětileté školy I. stupně), střední (školy čtyřleté II. stupně), gymnázia a odborné školy (dvou až čtyřleté školy III. stupně). A také zřizoval školní družiny, které byly v provozu i o prázdninách a jinak volných dnech.¹⁰⁹

Tento zákon také znamenal počátek plně socialistické školy, kdy nejen učitelé, ale i všichni lidé měli být vyučováni a směřováni ke komunistickým cílům plně socialistického zřízení. V zákoně bylo přímo také nařízeno školám pečovat o všestranný vývoj mládeže, vzdělávat ji v duchu pokrokových národních tradic, ideálů humanity

¹⁰⁷ KOVÁŘÍČEK, V., JEDLIČKOVÁ, I. *Školství v českých zemích. I. Vývoj školských soustav*. Olomouc-Hradec Králové: 1994, s. 30.

¹⁰⁸ SOMR, M. aj. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: SNP, 1987, s. 303 – 304.

¹⁰⁹ KOVÁŘÍČEK, V., JEDLIČKOVÁ, I. *Školství v českých zemích. I. Vývoj školských soustav*. Olomouc-Hradec Králové: 1994, s. 33.

a vézt žáky ke spoluúčasti na životě školy, ale také na budovatelském díle republiky, obraně vlasti, zastánce pracujícího lidu a socialismu a vychovávat celou mladou generaci v národně politicky uvědomělé občany lidově demokratického státu.

Komunisté si uvědomovali, že tímto šlo o plně politický akt, že v politice se odrážejí nejen přeměny celospolečenské. Zkušenosti jim potvrzovaly, že mezi dělnickou a rolnickou mládeží bylo mnoho skrytých talentů, které se dříve k vyššímu vzdělání nemohly dostat. Na druhou stranu musely být všechny školy přísně věrné ideálům socialismu a pro reakce nebylo na školách místo.¹¹⁰

Významné bylo i řešení otázek výuky náboženství, ve škole bylo zachováno jako předmět, rodiče však mohly děti z výuky odhlásit. Postupně byly hodiny náboženství do výuky zařazovány tak, aby nenarušovaly vyučování ostatních předmětů.

K porušení jednotné koncepce vzdělávání pedagogů po druhé světové válce došlo v roce 1950. Vládním nařízením, byla zřízena gymnázia pro vzdělávání učitelů prvního stupně a na gymnáziích se vzdělávaly i učitelky mateřských škol. Došlo k oddělení přípravy učitelů I. a II. stupně, kdy pedagogické fakulty navštěvovali pouze budoucí učitelé II. stupně. Což bylo odůvodněno věkovou potřebou pedagogů vzniklou v důsledku vstupu silných populačních ročníků do škol.¹¹¹

Nový školní řád začal platit od února 1951, jehož nejviditelnější změnou bylo zavedení žákovských knížek, do kterých byl zaznamenáván prospěch i chování žáka. Byly zde i informace pro rodiče o tom v čem je žák dobrý nebo v čem potřebuje pomoci. Ve školním řádu byla také uvedena pravidla chování ve škole, žák má být slušný, pilný, zdvořilý, pozorný, ochotný, poctivý a přátelský. V tomto roce byla také do škol zavedena povinná výuka ruského jazyka a celá školská soustava se stále více dostávala pod vliv

¹¹⁰ SOMR, M. aj. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: SNP, 1987, s. 305.

¹¹¹ Tamtéž, s. 280.

Sovětského svazu. Byl znatelný také rozvoj v oblasti sovětských dějin, pedagogického řízení a literatury, dle sovětských vzorů.¹¹²

Nadále probíhalo spojení školy s politickými ideály v roce 1951 byly vydány nové učebnice. Školská reforma vyjádřena zákonem „O školské soustavě a vzdělávání učitelů“ z 24. dubna 1953 opět zdůrazňovala potřebu vychovávat lidi oddané komunistické straně, dělnické třídě, budovatele socialismu atd.

Tato reforma měla za následek zkrácení povinné školní docházky na osm let, sloučení I. a II. stupně a vytvoření dvou typů všeobecně vzdělávacích škol na osmileté a jedenáctileté střední školy. Základní všeobecné vzdělání měla za úkol osmiletá střední škola, kde měla žáky připravit na budoucí povolání, studium odborné školy nebo pro vyšší všeobecné vzdělání. Na jedenáctileté střední škole, získávali žáci v prvních osmi ročnících základní všeobecné vzdělání a v dalších třech ročnících, se připravovali na studium vysoké školy. Tímto došlo ke zkrácení předmaturitního studia a zároveň vzniká problém mezi množstvím učiva a možnostmi žáků.¹¹³

Změna nastala i ve vzdělávání učitelů. Pro přípravu učitelek mateřských škol vznikly tříleté pedagogické školy a čtyřleté školy pro vzdělávání učitelů pro první až pátý ročník. Na dvouletých vyšších pedagogických školách jsou připravováni učitelé pro šestý až osmý ročník a pro devátý až jedenáctý ročník se vzdělávají budoucí učitelé na vysokých školách. Dochází ke zkrácení doby studia a také snížení odborné i metodické připravenosti budoucích učitelů.¹¹⁴

Tato reforma z roku 1953 se neseťkala s příznivým ohlasem, proto v letech 1958 – 1959 došlo k přípravě nového školského zákona, v kterém měly být odstraněny kritizované nedostatky. K usnesení o potřebě těchto změn došlo už v červnu 1955, kde se zároveň

¹¹² MOKRES, F. *Kapitoly o školství, o ministerstvu a jeho představitelích. Období let 1848–2001.1.* vyd. Praha: Pedagogické muzeum J.A.Komenského, 2002, s. 55.

¹¹³ KOVÁŘÍČEK, V., JEDLIČKOVÁ, I. *Školství v českých zemích. I. Vývoj školských soustav.* Olomouc-Hradec Králové: 1994, s. 45.

¹¹⁴ MOKRES, F. *Kapitoly o školství, o ministerstvu a jeho představitelích. Období let 1848–2001.1.* vyd. Praha: Pedagogické muzeum J.A.Komenského, 2002, s. 61.

hovořilo o vážných nedostatcích také v učebnicích a učebních osnovách. Byla kritizována i práce učitelů pro nedostatečnou školskou práci, že žáci měli často jen povrchní vědomosti a poměrně velké procento jich propadlo.

Nová ústava byla vyhlášena v roce 1960, zákon o soustavě výchovy a vzdělání – školský zákon. Vznikly základní devítileté školy a střední všeobecné vzdělávací školy. Podle zákona tvořily výchovně vzdělávací zařízení systém, v němž typy škol a jednotlivé stupně na sebe navazovaly a umožňovaly získat postupně i vysokoškolské vzdělání. Zdůrazňoval také důležitou úlohu mimoškolních aktivit. Významné místo v této mimoškolní výchově měl Československý svaz mládeže a jeho Pionýrská organizace. Ve výchovně vzdělávacím procesu byla zvládněna úloha sdružení rodičů a přátel školy.¹¹⁵

6.3 Dějiny školy v obci Hrabová v letech 1939-1961

Pro školní rok 1942 – 1943 byl následkem reorganizace obecných a hlavních škol snížen počet tříd. Dne 20. 9. 1942 podle výnosu ministerstva školství ze dne 23. 2. 1942 museli všichni členové učitelského sboru složit zkoušku z německého jazyka, tento den se tak stalo v Moravské Ostravě. Stará škola byla používána jako sklad zbraní a střeliva německou armádou.

Následkem špatné výživy, byly nejen děti často nemocné a ve škole se velmi často objevovaly spalničky, černý kašel, záškrta, dáivý kašel.¹¹⁶ Ve školách se vždy slavily různá výročí, narozeniny panovníků, presidentů. Tak i této v době byly slaveny narozeniny

¹¹⁵ SOMR, M. aj. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: SNP, 1987, s. 307 a 310.

¹¹⁶ AmO, *Kronika obce Hrabová 1937 – 1967*, s. 83 – 86.

vůdce a říšského kancléře, i smuteční výroční úmrtí R. Heydricha i presidenta E. Háchy a výroční oslavy republiky, protektorátu.¹¹⁷

Od roku 1949 se ředitelem školy v Ostravě - Hrabové stal Bohumil Cigánek, který zde působil do 31. 7. 1961. Do jeho působnosti na zdejší škole také spadá tvorba školní kroniky kterou osobně psal.

V tomto období se v obci vyučovalo ve školních budovách z roku 1833, 1885 a z roku 1904. Tyto tři školy však zcela nedostačovaly potřebám obce, kdy následkem výstavby sídliště Šídlovec, přibýlo velké množství dětí. Proto se rozhodlo o stavbě dřevěných prozatímních baráků u školní budovy z roku 1904. Výstavba prvního začala 17. září 1949. Druhého koncem října 1949 a vše bylo dostavěno pod patronátem VŽKG, o vánocích 1949.

V říjnu 1950 byla založena Pionýrská organizace. Na schůzi sdružení rodičů a přátel školy (SRPŠ), byla ředitelem objasněna úloha pionýrských oddílů v životě školy. Hlavní překážkou byl reakční vliv učitele náboženství, který vedl propagaci proti Pionýrské organizaci. Zároveň byly tohoto roku zřízeny družiny mládeže.

Ve školním roce 1950 - 1951 byly zavedeny nové školní učebnice, které podporovaly osvojení si dovedností v socialistickém duchu. Hlavní novinkou byl ministerský výnos o závěrečných zkouškách pro žáky IV. třídy a porovnání toho, že školy socialistické jsou na lepší úrovni než školy měšťanské. V tomto roce přibýlo do školy větší množství, žáků z důvodu další výstavby sídliště Šídlovec.¹¹⁸

Školního roku 1951 - 1952 byly v obci provozovány školy národní i střední.¹¹⁹

Od 1. února 1953 byla provedena změna ve vyplácení mzdy učitelům. Výplaty byly vypláceny první den v měsíci na měsíc dopředu. Usnesením ze dne 9. června 1953 schválila vláda, přeměnu

¹¹⁷ AmO, *Kronika obce Hrabová 1937 – 1967*, s. 87.

¹¹⁸ AmO, *Národní škola v Ostravě- Hrabové*, inv.č.3, kar.1

¹¹⁹ AmO, *Kronika obce Hrabová 1937 – 1967*, s. 101.

dosavadních škol národních, středních a gymnasií ve školy osmileté střední a jedenáctileté střední, což znamenalo splnutí školy národní a střední v Hrabové. Třídy byly umístěny takto:

- školní budova 1883 a 1833 - 3 třídy
- školní budova 1904 – 4 třídy
- dřevěné baráky 10 tříd
- novostavby družin mládeže 3 třídy
- heraklitový barák 2 třídy

Dne 12. 10. 1953 zadal krajský národní výbor projekt nové školní budovy.

Roku 1953 - 1954 po sloučení obou škol, bylo na školách celkem 828 žáků. Na základě nových učebních osnov byly učitelé rozpracovány učební plány na každého $\frac{1}{4}$ roku. Socialistické prvky výchovy byly vnášeny do hodin výuky. Tohoto roku se učitelský zbor zapojil do roku stranického školení. Na škole byly vyučovány: mateřský jazyk, ruština, matematika, tělesná výchova a polytechnické vyučování. Znalosti z ruštiny byly dobré, horší bylo povrchní učení literatury, děti nečetly a kontrola domácí četby nevystačovala. I učitelé špatně používali tvary, při běžném hovoru a výkladu ve třídě (prostě, tedy, no dobře). Rozrůstající se Pionýrská organizace měla 12 oddílů, 233 šátkovaných členů. Objevuje se rovněž první zmínka o třídních schůzkách, které probíhaly po klasifikační poradě, kde byli rodiče seznamováni s prospěchem svých dětí. Tyto schůzky se staly pravidlem a byly hojně navštěvovány rodiči. Rovněž i učitelé navštěvovali rodiče a zajímali se rodinné zázemí svých žáků.

Pro školní rok 1954 – 1955 dostali v čas všichni učitelé učební osnovy, distribuce učebnic byla včas ukončena, včas vytčeny nedostatky z minulých let a zdůrazněny zásady učitelovy práce. V roce 1954 byla také odložena stavba nové školy na neurčito. Na Spartakiádu jelo 58 žáků a to i přesto, že škola neměla tělocvičnu. Ta byla provizorně zřízena v sálu hostince U Lípy a přesto, při kontrole nácvičku prostných v dubnu patřila mezi nejlepší. Z důvodu

Spartakiády byl školní rok ukončen již 18. června, kdy byly zahájeny tělovýchovné slavnosti mládeže na I. celostátní Spartakiádě.

V roce 1955 - 1956 byla vyslána deputace složená ze zástupců národního výboru na ministerstvo školství, ve věci výstavby nové školy, jež byla přislíbena na rok 1956. Ovšem stavba byla opět odložena pro velkou rozestavěnost jiných nových škol. Po dalších intervencích ředitele Cigánka, který pořídil dokumentaci nynějšího stavu školy, byl opět přislíben termín na jaro 1956. Plány byly dokončeny v květnu 1955. Soutěžním vítězným návrhem byl projekt autorů Ing. Švec, Bubeníček a Ing. Filiak. Pro postavení školy bylo vybráno místo naproti ulice Šrobárova a podél ulice Paskovská. Stavba byla svěřena Stavosvitu Gotwaldov¹²⁰ a započata v únoru 1956. Pro povrchovou vodu, protože stavební místo bylo na místě bývalého rybníka a spodní voda se už objevovala v hloubce půl metru, bylo nutno místo klasických základů postavit železobetonovou vanu, která byla dokončena 1. 7. 1956.¹²¹

Školního roku 1956 - 1957 v měsíci říjnu a listopadu narušily klidný chod života, pohnuté události v Polsku a Maďarsku. Kontrarevoluce proti socialistickým režimům dala i školským pracovníkům dosti látky k přemýšlení, zda výchova v oněch státech byla vedena odpovědnými politickými vychovateli, když na straně kontrarevoluce byli i mladí vysokoškoláci. *„Vždyť na nich hlavně od útlého dětství již měl intensivně působit přesvědčený vychovatel socialista. Vždyť učitel vychovává žáky nejen společensky ukázněné, ale má je vést i po stránce ideově - politické tak, že upozorňuje a dokumentuje přežitky kapitalismu, poukazuje na jejich škodlivost a vychovává tím žáky v lidi – nesmiřitelné odpůrce ideologických a morálních přežitků.“*

V letech 1956 - 1957 *„V posledních dvou letech se začalo na škole vyskytovat více výchovných problémů než jiná léta. Tyto problémy*

¹²⁰ AmO, *Národní škola v Ostravě- Hrabové*, inv.č.3, kar.

¹²¹ AmO, *Kronika obce Hrabová 1937 – 1967*, s. 129.

vyvstávají proto, že kdysi ve velmi mladém sídlišti Šídlovec dorůstá mládež, která nemá nejlepší příklad v přechodných pracovnících z Kunčic. Tito brigádníci jsou ubytováni uprostřed sídliště ve svých svobodárnách. Začíná se toto projevovat v obhroublém vyjadřování žáků, dokonce i dívek. Další problém výchovy spočívá v tom, že se rodiče nerozumě zastávají svých dětí, vědomě je kryjí, jejich nedostatky přehlížejí a často i před dětmi kritizují a zesměšňují zásady učitele nebo ředitele. S takovými dětmi si pak rodiče v sedmých a osmých třídách nevědí sami rady a pozdě se pak utíkají o radu na školu. Rodiče se pak sami dopouštějí nejčastěji přestupků tím, že berou děti na zakázané filmy a dovolují dětem sledovat bez výběru televizi do pozdních hodin.“ Bohumil Cigánek ředitel školy.

15. prosince 1957 proběhlo slavnostní otevření nové školy. Slavnostní otevření nové školy měl původně osobně navštívit Vilém Závada, ale na schůzi vesnické organizace Komunistické strany československa, nebyla přítomnost zasloužilého umělce doporučována, jelikož prý nemá poměr k dnešním lidem v Hrabové. Vilém Závada se po tomto rozhodl nezúčastnit se otevření školy a poslal k této slavnosti svůj příspěvek a báseň.¹²²

Dopis Viléma Závady k slavnostnímu otevření:

„Milé hrabovské děti, milí spoluobčané, dnes se otevírá v Hrabové nová nádherná škola. Je to v dějinách naší obce událost velmi významná, neboť se v ní otevře nejen, velká, architektonicky krásná budova, ale také studna vzdělání pro sta a sta našich dětí. My starší, přejeme z velkého srdce naší mládeži, aby s ní našla vše, co potřebuje pro rozvoj svého ducha a svého těla. A přejeme jí také to, aby cele využila všech možností vzdělání, jež se jí v nové škole naskytují.

Milé děti, vaši rodiče chodili do staré školy u kostela a později do školy, které jsme říkali nová. Když však vychodili pět nebo šest tříd, byl konec jejich dalšímu vzdělávání. Museli už jako děti velmi těžce pracovat na poli, v hutích nebo na šachtách. A kolik by jich bylo

¹²² AmO, Národní škola v Ostravě- Hrabové, inv.č.3, kar.1

toužilo po tom, aby se mohli dále učit a vzdělávat. Nedostatek a bída nutily je žáky velmi těžce pracovat a v těžké práci ubíjet všechny vlohy svého srdce a svého ducha. Dejte si vyprávět od svých maminek a tatínků, od svých babiček a dědečků, jak žili za starých časů a čím by chtěli býti, kdyby se byli mohli dále vzdělávat. A nejen to. Mnoho vašich otců bylo často velmi dlouho bez práce a živořili v bídě a v ponížení. Snad ještě dneska ani nemůžete zcela ocenit všechny ty výhody, které vám svou prací zajistili Vaši otcové a Vaše maminky i celá naše vlast. Ale pochopíte to, až vyrostete a dospějete. Važte si proto svých rodičů i svých učitelů a buďte jim vděční, neboť oni pracovali a pracují jen k tomu, abyste Vy, naše mládež, měli lépe.

Dnes jsou Vám otevřeny všechny brány života, které se dříve otvíraly jen bohatým. Čekají na Vás naše pole, naše hutě, naše doly, naše obchodní závody, čeká na Vás celá naše vlast. Můžete se dobře uplatnit nejen jako dělníci a mistři, ale později, až nabudete zkušeností, i jako vedoucí dílen a závodů. Mohou z Vás být inženýři, lékaři, umělci i vědci. Můžete býti poslanci a ministry, můžete stát v čele našeho národa. Nikdo a nic Vám v tom nebrání. Vše bude záležet jen na Vaši pili, svědomitosti a houževnatosti. Nehledejte smysl života v radovánkách a v snadném získávání peněz. Takový způsob života by Vám přinesl jen rozčarování a hořkost. Zamilujte si práci a věrte, že jen v práci vykonávané s láskou, najdete vždy nejvyšší spokojenost. Prací svých rukou a svého ducha proslavíte jak svou rodnou obec, tak i celou naši vlast. Přeji Vám v životě mnoho zdaru. Vaším rodičům a Vaším učitelům přeji, aby z Vás měli radost. Se srdečnými pozdravy, vždy Váš věrný krajan Vilém Závada “¹²³

V nové škole bylo 16. prosince 1957 zahájeno vyučování. Stavební práce však ještě pokračovaly, dostavovaly se ještě tělocvičny

¹²³ Dopis Viléma Závady k slavnostnímu otevření školy 15. prosince 1957. Příloha v AmO, *Národní škola v Ostravě- Hrabové*, inv.č.3, kar.1

a družiny mládeže, v jednoposchod'ové části budovy. Toto bylo dokončeno a kolaudováno 28. května 1958.

Školní léta 1958 – 1960. Na jedenáctém sjezdu Komunistické strany Československa, se představitelé usnesli na tom, že je nutno dovršit výstavbu socialismu v naší vlasti. Velikou úlohu v tom měla sehrát vysoká vzdělanost. Ústřední výbor Komunistické strany Československa se tak zabýval otázkou přestavby našeho školství - dostihnout a předstihnout kapitalistický svět. Dlouhodobý program, který sahal až do roku 1970. Do r. 1965 měla být uskutečněna přeměna obsahu naší školy a v další pětiletce se měly vytvářet podmínky k tomu, aby převážné části mládeže poskytl úplného středoškolského vzdělání. Vzdělání a výchova, se neměla v budoucnu uzavírat do školních stěn. Jednou ze stěžejních otázek budování komunistické společnosti byla výchova všestranně rozvinutého a vzdělaného člověka. Doposud nemohli být spokojeni se stavem morálně politické výchovy naší mládeže. Proto se nešlo omezovat na zavádění technických a výrobních předmětů, dříve chápaných jako polytechnika.

Mnoho záleželo na vypracování nových osnov, odpovídajícím těmto požadavkům. Na plném uskutečňování zásady spojení školy se životem se měla podílet především škola, to znamená učitelé, ale podstatné míře také závody Jednotná zemědělská družstva, sdružení rodiny a přátel školy, Pionýrské organizace a hlavně také národní výbory. Spojení školy s prací mělo odpovídat věku dítěte. Prvním až pátém ročníkům měly dávat základ pracovní polytechnická výchova, ruční práce, ale také zájmové kroužky, podle potřeb obce a školy.

V následujícím roce měly přestoupit do deváté třídy dvě třetiny žáků, z důvodu rozšíření základního vzdělání na devět let.

V roce 1960 probíhala druhá Spartakiáda, ze školy se zúčastnilo 42 žáků a žákyň. Významná událost – usnesení vlády o bezplatném poskytování učebnic a školních potřeb všem žáků. Počet žáků navštěvujících školu v tomto roce byl 858.

Od 1. září 1960 byli zavedeni odborní poradci. Kteří měli pomáhat učitelům: vychovávat mladého člověka tak, aby byl všestranně připraven pro úkoly v socialistickém státě. Po vzniku Československé socialistické republiky byly zavedeny nové školní osnovy. Při hospitacích se zjišťovalo, jak dalece se škola přiblížila učení životu. V šestých až devátých třídách probíhaly prospěšné práce - praktická cvičení v dílnách a na školním pozemku. Důležitá byla také připravenost učitelů pro tuto práci, která zatím nebyla dostačující. V těchto letech končí školní docházku v nižších ročnících celostátně 20% žáků, v naší škole 8,5%. S novým školským zákonem se připravuje také nový zkušební řád. Zavedená devátá třída byla doposud nepovinná. I když původně rodiče žádali rozšíření školní docházky, později nechtěli posílat děti do školy. V tomto roce končí jako ředitel Bohumil Cigánek, odchází do důchodu, působil na škole v obci Hrabová 12 let.¹²⁴

¹²⁴ AmO, *Národní škola v Ostravě- Hrabové*, inv.č.3, kar.1

Závěr

Ve své práci jsem se zabývala seskupením dějin obecního školství, a rekonstruovala historické proměny elementárního vzdělávání v Hrabové v kontextu politických, sociálních a kulturních dějin. Během období, jehož vývoj jsem se pokusila alespoň částečně popsat v této práci, prošly české země složitými změnami.

Předložená diplomová práce je především založena na studiu archivních materiálů. Bylo nutno shromáždit existující literaturu a prameny k dané problematice. Analyzovala jsem dosavadní zkoumání v dané problematice. Pouze velice stručné zmínky existují v brožuře „Sedm století obce Hrabová“ a na internetových stránkách místní základní školy a obecního úřadu.

Mnoho pramenů bylo bohužel v německém jazyce a velmi nečitelné např. školní kronika do roku 1957, školní matriky do roku 1871, proto údaje z tohoto období nejsou tak obsáhlé. Při studiu archivních materiálů i samotném zpracování, jsem se potýkala s různou mírou dochování těchto materiálů např. k některým obdobím, se nedochovaly kroniky školy. V těchto případech jsem vycházela z kronik obce.

Mou snahou bylo v této práci zachovat formu jednotlivých kapitol a tematických celků, které jsem popsala v úvodu. Výjimkou je pouze první kapitola, kde jsem považovala za důležité stručně popsat dějiny obce. První dva tematické celky, jsou v popsáních třech rovinách, z důvodu menšího obsahu, uvedeny bez rozdělení do jednotlivých kapitol.

V prvních kapitolách jsem pomocí publikací týkajících se obecných dějin, formulovala klíčové politické, sociální a ekonomické procesy v historii s přihlédnutím k sociálním a demografickým specifikům. V následující kapitolách v rámci analýzy středního dosahu, jsem z literatury týkající se problematiky školství zjistila a stručně identifikovala obecné proměny elementárního školství ve vztahu ke

klíčovým politickým, ekonomických, sociálním a jiným procesům. V rámci mikroanalýzy jsem konkrétně zhodnotila tyto procesy a jejich vliv na proměny elementárního školství na příkladu elementární školy v Hrabové, pomocí uvedených pramenů.

Po zavedení povinné školní docházky se farní škola, tereziánskými reformami, stala školou triviální a později školou obecnou. Na koci 19. století byla škola značně rozšířena. Na počátku 20. století, díky přičinění obecních zastupitelů a řídícího učitele, byla postavena nová škola. V době světových válek, byla škola značně zanedbávána a procházela mnoha změnami. Konec války znamenal vždy nejen osvobození, ale i začátek cesty k dalšímu vývoji. Po skončení druhé světové války to z počátku znamenalo postavení prozatímních baráků, které sloužily jako škola. Později byla provedena výstavba nové moderní školy.

V průběhu celého období, mnou popisovaným, byly řešeny v souvislosti se školstvím, i otázky vlivu církve na školy. Pod značným tlakem byly české země snahami na poněmčení, od dob habsburské monarchie až k druhé světové válce.

Jsem přesvědčena, že poznání dějin nám dopomáhá k lepšímu hledání nových cest a možností, k vyvarování se před stejnými chybami. Myslím si, že vývoj školství je pro nás i dnes poučením. Proto jsem se v práci snažila, alespoň částečně přispět k poznání vývoje školství v obci.

Seznam použité literatury a pramenů

Literatura

BĚLINA, P., aj. *Dějiny zemí koruny české II.* 1. vyd. Praha: Paseka, 1992. ISBN 80-85192-30-6.

EFMERTOVÁ, M. C., *České země v letech 1848 – 1918.* Praha: Libri, 1998. ISBN 80-85983-47-8.

ČORNEJ, P., aj. *Dějiny českých zemí do roku 2000 ve zkratce.* Praha: Práh, 2000. ISBN 80-7252-026-1.

KLIMEK, A., *Velké dějiny zemí Koruny české.* Svazek 13. Praha: Paseka, 2000. ISBN 80-7185-425-5.

KOPÁČ, J., *Dějiny české školy a pedagogiky v letech 1867 – 1914.* Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1968.

KOVÁŘÍČEK, V., JEDLIČKOVÁ, I. *Školství v českých zemích. I. Vývoj školských soustav.* Olomouc-Hradec Králové: 1994.

KRÁLÍKOVÁ, M., NEČESANÝ, J., SPĚVÁČEK, V., *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích.* Praha: SNP, 1977.

LNĚNIČKOVÁ, J., *České země v době předbřeznové 1792 – 1848.* Praha: Libri, 1999. ISBN 80-85983-27-3.

MAREK, J., aj. *České a československé dějiny II. díl. Od roku 1790 do současnosti.* 1. vyd. Praha: Fortuna, 1991. ISBN 80-85298-29-5.

MOKRES, F. *Kapitoly o školství, o ministerstvu a jeho představitelích. Období let 1848–2001*. Praha: Pedagogické muzeum J.A.Komenského, 2002. ISBN 80-901461-9-8.

POKORNÝ, J. *České země 1918 – 1997*. Praha: Práh, 1997. ISBN 80-85809-62-1.

SOMR, M. aj. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: SNP, 1987.

ŠTVERÁK, V., *Stručné dějiny pedagogiky*. Praha: SNP, 1988.

TRAPL, M., *Ke školské legislativě obecných a občanských – (měšťanských) školy a jejímu uplatňování v českých zemích v letech 1918 – 1922*. IN Acta UPO, Paedagogica – Psychologica, XI., Praha: 1970.

VACULÍK, J. aj. *Nástin českých dějin 20. století*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-201-2167-5.

VESELÁ, Z., *Vývoj českého školství*. Praha: SNP, 1988.

VESELÁ, Z., *Vývoj české školy a učitelského vzdělání*. Brno: Masarykova univerzita, 1992. ISBN 80-210-0458-4.

Archivní prameny:

Archiv města Ostravy:

AmO, *Farní úřad Hrabová*, inv.č.73, kar.1, sign.IIIId.

AmO, *Farní úřad Hrabová 1830 - 1930*, inv.č.85, kar.1, sign.Vg.

AmO, *Obecná a měšťanská škola Hrabová*, inv.č.392, kar.1.

AmO, *Obecná a měšťanská škola Hrabová*, inv.č.393, kar.1.

AmO, *Národní škola v Ostravě- Hrabové*, inv.č.3, kar.1.

AmO, *Školní kronika Hrabová 1887 - 1919*, inv.č.342.

AmO, *Kronika národní školy v Hrabové 1807 - 1877*, inv.č.341.

AmO, *Místní školní rada*, inv.č.49, kar.1.

AmO, *Archiv obce Hrabová*, inv.č.72, kar.12.

AmO, *Kronika obce Hrabová 1921 – 1937*.

AmO, *Kronika obce Hrabová 1937 – 1967*.

Seznam příloh:

Příloha I. : Budova fary a první škola (AmO, *Kronika obce Hrabová 1921 – 1937*, str. 32, kresba B. Kolicha)

Příloha II. : Stejná budova fary a první školy po zvýšení v roce 1833. (AmO, *Kronika obce Hrabová 1921 – 1937*, str. 33, kresba B. Kolicha)

Příloha III. : Opět bývalá budova fary po přístavbě v roce 1883. (AmO, *Kronika obce Hrabová 1921 – 1937*, str. 34, kresba B. Kolicha)

Příloha IV. : Foto školní budovy z roku 1935, v pozadí je možné vidět rybník Šídlovec, místo kterého je v současnosti sídliště. (AmO, *Kronika obce Hrabová 1921 – 1937*, str. 201.)

Příloha V. : Foto školy 1904. První je ze slavnostního otevření. (AmO, *Kronika obce Hrabová 1921 – 1937*, str. 98.)

Příloha VI. : Stupnice počtu tříd a žáků v letech 1882 – 1935. (AmO, *Kronika obce Hrabová 1921 – 1937*, str. 94.)

Příloha VII. : Mapa obce Hrabové cca. začátku 20. Století. Obec byla z jedné strany ohraničena řekou Ostravicí z druhé rybníky. (AmO, *Kronika obce Hrabová 1921 – 1937*, vložená příloha.)

Příloha VIII. : Pohlednice Hrabové z počátku 20. století. (AmO, *Kronika obce Hrabová 1921 – 1937*, str. 12.)

Příloha IX. : Kopání krytů v době druhé světové války, za školou z roku 1883. (AmO, *Kronika obce Hrabová 1921 – 1937*, str. 206.)

Příloha I.

Příloha II.

Příloha III.

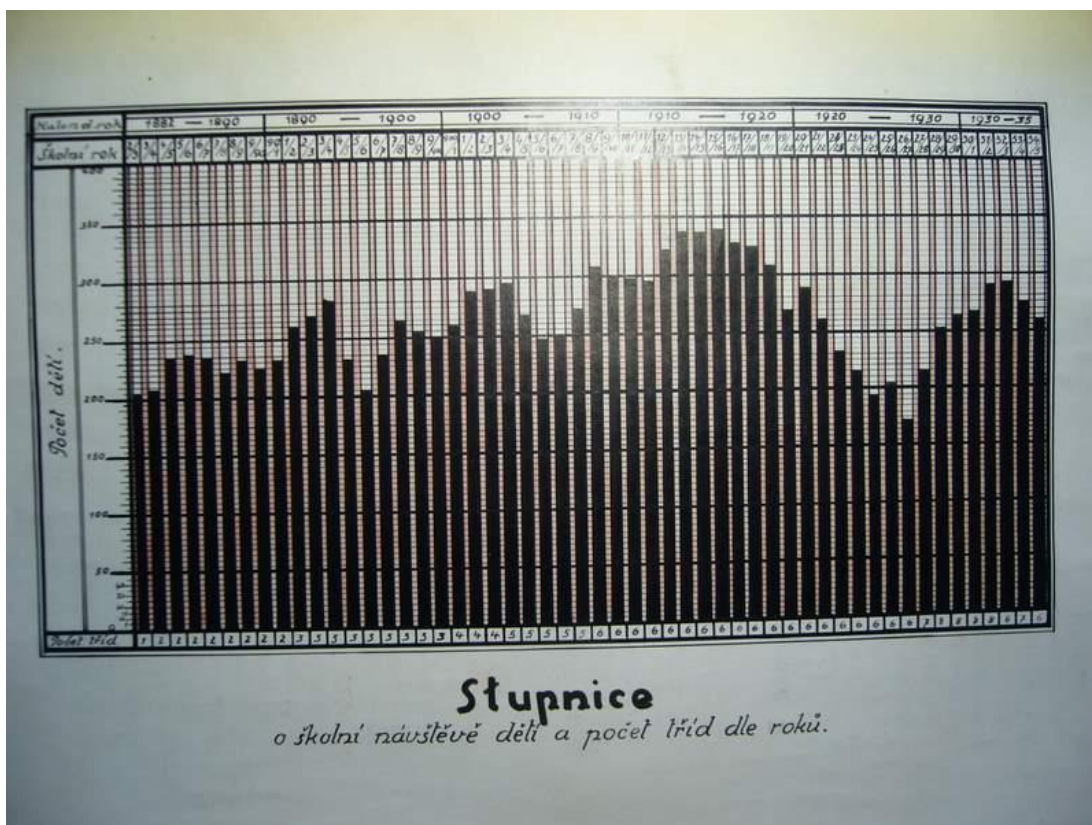

Příloha IV.

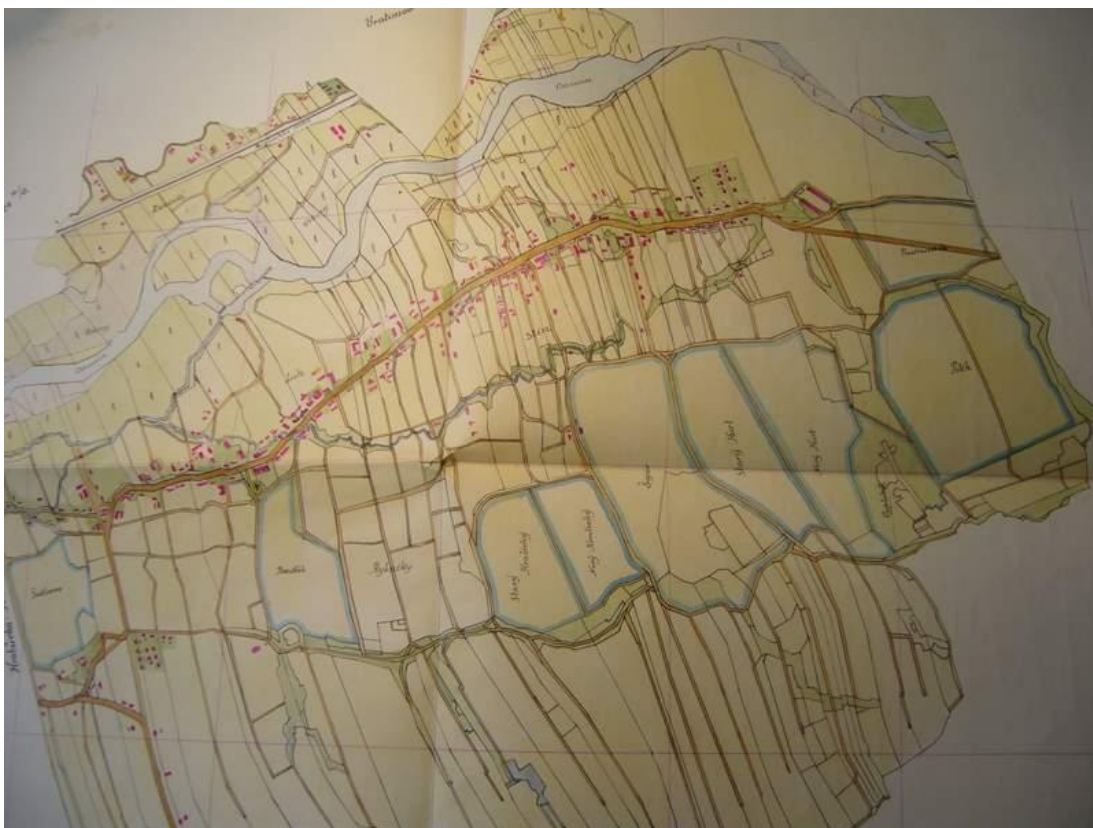

Příloha VI.

Příloha VII.

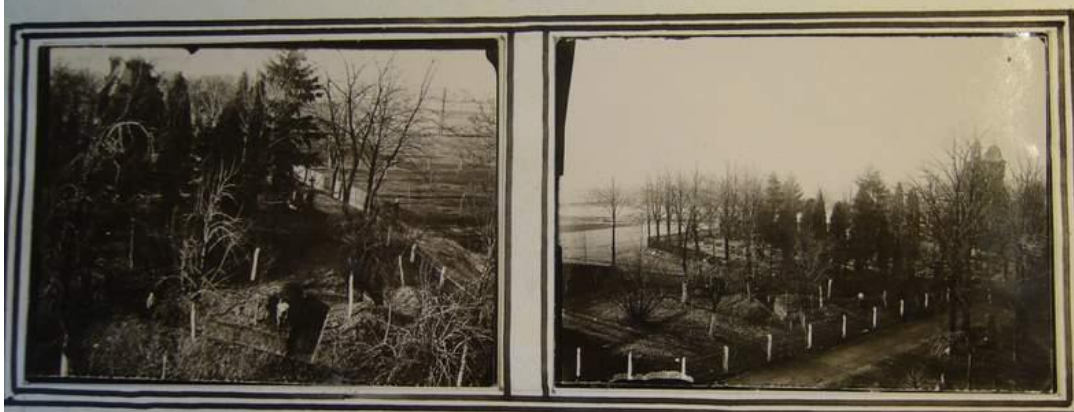

Příloha VIII.

Příloha IX.

bu dle litrového obsahu válců.
o u všech domů kopali lidé otevřené kryty
připad leteckého útoku.

Kryty u staré školy.

U Mnichovské se sešli 4 státníci: německí

Anotace

Jméno a příjmení:	Kateřina Kollárová
Katedra:	Pedagogiky s celoškolskou působností
Vedoucí práce:	Mgr. Pavel Neumeister, Ph.D.
Rok obhajoby:	2010

Název práce:	Dějiny školství v obci Hrabová
Název v angličtině:	History of the education systém in the village Hrabová
Anotace práce:	Diplomová práce se věnuje vývoji školství v obci Hrabová od jejich počátků do roku 1961. Studium materiálů uložených v Archivu města Ostravy a studiem dostupných pramenů jsou charakterizovány nejen školy, ale i celková atmosféra kulturního a společenského života obce, to vše v kontextu s obecnými dějinami a dějinami školství našeho národa.
Klíčová slova:	vývoj školství, dějiny obce Hrabová, obecná, základní, střední škola

Anotace v angličtině:	<p>The thesis deals with the development of the village Hrabová since its beginning to 1961. By studying materials saved in the Archives of the Ostrava city and by studying available bibliography the schools and overall atmosphere of the cultural and social lifestyle of the village are characterized, all in the context of the general history and the history of the education system of our nation.</p>
Klíčová slova v angličtině:	<p>evolution of education system, history in the village Hrabová, general, elementary, secondary school</p>
Přílohy vázané v práci:	<p>Příloha I. : Budova fary a první škola. Příloha II. : Stejná budova fary a první školy po zvýšení v roce 1833. Příloha III. : Opět bývalá budova fary po přístavbě v roce 1883. Příloha IV. : Foto školní budovy z roku 1935, v pozadí je možné vidět rybník Šídlovec, místo kterého je v současnosti sídliště. Příloha V. : Foto školy 1904. První je ze slavnostního otevření. Příloha VI. : Stupnice počtu tříd a žáků v letech 1882 – 1935. Příloha VII. : Mapa obce Hrabové cca. začátku 20. Století. Obec byla z jedné strany ohraničena řekou Ostravicí z druhé rybníky.</p>

	<p>Příloha VIII. : Pohlednice Hrabové z počátku 20. století.</p> <p>Příloha IX. : Kopání krytů v době druhé světové války, za školou z roku 1883.</p>
Rozsah práce:	77
Jazyk práce:	čeština